

falla
borrull
-socors

València

TURÍSCIA

Benvingudes
i benvinguts
a Turíscia,
anteriorment
València

Barris

Qui hi viu ací

Festes

Història
de València

Personatges
il·lustres

Monuments
i patrimoni

Art i cultura

Nº1
LA GUIA DE
VALÈNCIA
MÉS VENUDA

**Sigueu benvingudes
i benvinguts a Turíscia
o anteriorment,
València. Una ciutat
on les arrels històriques
es desdibuixen baix
una capa de modernitat
enfocada al consum
turístic. Turíscia és
el reflex d'un model
que prioritza l'experiència
efímera del visitant
sobre la vida quotidiana
del resident. Però,
és aquest el futur que
volem? Potser aquesta
provocació siga
el crit d'alerta necessari
per recordar que
una ciutat sense la seua
gent no és una ciutat,
sinó un decorat.**

València
coll
TURÍSCIA

Edita Falla Borrull-Socors

Preu de venda 16 €

Tirada 250 exemplars

Núm depòsit legal V-424-2012

Publicació periòdica

Tots els drets reservats

L'Associació Cultural Falla Borrull Socors està integrada dins de la federació de Falles I+E i, en l'Agrupació de falles del Botànic.

La nostra comissió ha sigut beneficiària de la subvenció atorgada per la Diputació Provincial de València a les Falles 2025 .

Les falles plantades el març de 2025 estan subvencionades per l'Ajuntament de València.

Este llibret participa en els Premis de les Lletres Falleres.
www.lletresfalleres.org

El llibre ha participat en la convocatòria dels premis de la Generalitat per a la promoció de l'ús del valencià de l'any 2025.

AGRAÏMENTS

Coordinació

Sebas Marín, Manuel Muñoz

Maquetació

Yogur de Fresa

Correccions lingüístiques

Manuel Muñoz

Explicació i relació de les falles

Miguel Ángel Gascón i l'equip pedagògic

Al llibret hem seguit les 10 recomanacions per l'ús d'un llenguatge senzill, clar, entenedor i igualitari en valencià que ens ha oferit un ventall de possibilitats per a evitar el masculí genèric i defugir solucions que puguen resultar pesades o repetitives.

Un llibret, una manifestació literària que no té altre objecte que l'explicació i relació de la falla. Missió de documentar la crítica triada per l'exercici i testimoni de l'art efímer que plantem al carrer, això és aquest llibret. I, a nosaltres, a la falla Borrull Socors, ens agrada a més, aportar a la festa, aportar contingut cultural a eixa crítica, aportar valors amb els testimonis dels col·laboradors. Així doncs, enriqueixim l'explicació i relació de la falla amb contingut cultural que complementa l'exercici faller.

**falla
borrull
-socors**

Editorial

COORDINACIÓ DEL LLIBRET BORRULL-SOCORS

Diumenge passat, la zona del **Mercat** plena de turistes feia olor a paella de plàstic i a souvenirs de la súper **València** que venem als visitants. Aquesta imatge, que sembla més una falla del segle XXI que una ciutat viva, ens obliga a preguntar-nos: Quin és el veritable preu de la turisficació?

Mentre la ciutat es vesteix de festa, en una espècie de falla que llueix un fals glamur turístic en lloc de les tradicions i les nostres senyes d'identitat, sorgeixen preguntes profundes sobre què queda realment de **València** en aquesta versió empaquetada per vendre. El veïnat de barris històrics han estat substituïts per hotels de quatre estrelles i les places del centre, abans plenes de veïns, han quedat buides de converses autèntiques, ocupades per grups de visitants que només veuen València com un decorat per consumir i crear contingut.

És com si la ciutat es convertís en una espècie de **Turíscia**, un món fictici on les tradicions es reciclen i es tornen consumibles

per a un turisme que no pregunta ni s'interessa pel fons. Els paisatges tradicionals són substituïts per imitacions de si mateixos, i la identitat valenciana, en comptes de ser una festa col·lectiva, es transforma en un espectacle patrocinat, on l'autenticitat es fa cada vegada més difícil de trobar.

Com a certes falles, es dibuixen escenes que volen ser grans, atractives i més estètiques que satíriques. Però més enllà de la caricatura, el que no s'assembla a la realitat és el que estem sacrificant: la qualitat de vida de la gent que viu ací, l'espontaneïtat dels carrers i la diversitat cultural que fa que València siga única. A canvi d'una injecció d'ingressos per a una minoria, estem construint una ciutat dis-

senyada a mida per a les càmeres dels mòbils, però poc habitable per als seus habitants.

Les Falles, símbol de la creativitat popular i de la crítica social, podrien inspirar-nos en aquest moment. Potser hem de començar a veure la turificació com la gran falla del segle XXI: una creació artificial, que té molta explosió però poc contingut. En comptes d'engrandir la figura d'un turisme desenfrenat, hauríem de reivindicar la **València** real, l'autèntica, que s'alimenta de la seua gent, de la seva diversitat i, sobretot, dels arrels que no poden ser comprades ni venudes com un imant a qualsevol nevera estrangera.

Davant d'aquest panorama, la pregunta no és només com

volem que ens vegin des de fora, sinó com volem que ens sentim dins. Potser la solució no està en construir més espais dissenyats per a turistes, sinó en recuperar els espais per a qui realment hi viu. I, com una gran falla, cremar allò que ens ha fet perdre l'essència per tornar a construir una ciutat vertaderament nostra.

Així que, en aquesta guia, el missatge és clar: recordem que la millor festa no és la que es ven, sinó la que es viu. I **València** té molt a oferir més enllà del que el turisme globalitzador vol consumir. Ens toca a nosaltres, com a habitants i amants d'aquesta ciutat, recuperar els nostres indrets i com no, la festa autèntica.

Índex

● Editorial _____	4
Coordinació del llibret Borrull-Socors	
BENVINGUDES I BENVINGUTS A VALÈNCIA	
● València, parada i fonda de l'ànima _____	10
Sebas Marín Faller vellvingut a Borrull-Socors, membre d'I+E i veí del Botànic	
● El turisme ens agrada _____	12
Fernando Serrano i Pérez Faller, presidència de Borrull Socors i membre de JCF	
● La riuada de la turistificació _____	16
Moisés Pérez Periodista d'El Temps	
● Turisme insostenible. València caníbal _____	20
Miquel Àngel Gascón Rocha Faller de la comissió Avinguda de Torrent i poeta	
● El turisme massiu a la ciutat de València _____	24
La Xata Geppetto Una màquina	
● Turistes _____	28
César Sanchis Romero Faller de Borrull Socors i tresoreria	
BARRIS	
● Rosquilletes i titaina _____	36
Moisés Eduard Climent Bort Faller de Poeta Alberola-Totana i natural del Cabanyal	
● Unes falles a Russafa _____	38
Andrés Giner Latorre Professor i actor	
● Ser veí de Ciutat Vella és un acte de fe _____	40
Manuel Muñoz Faller nouvingut a Borrull-Socors, membre de l'AdEF i veí del Carme	
QUI HI VIU ACÍ?	
● Turisme masiu i el fill del forner _____	46
Empar Quinzà i Lleó La sogra del tresorer	
● València per a veïns i visitants? _____	48
Miguel Angel Rebollar Faller en la reserva	
● La vida a Disneyland _____	52
Jose Mansilla @antropèrplejo. Antropòleg urbà, assagista i professor universitari	
● Passe, passe, que veurà el piset! _____	54
Luis Miguel Pérez Integrador Social	
● La trampa del Turisme _____	58
Paloma Verdeguer Salvador Professora de Turisme	
Santi Mateu Blasco Professor de Formació i Orientació Laboral	
● Un país de cambres _____	62
Immaculada Cerdà Secretària de l'AVL i tècnica lingüística de la Diputació de València	

FESTES

- **Falles i veïnat: la revolució de Borrull Socors** _____ 66
Francisca Maria Hipólito Bonet Fallera de Borrull Socors
- **Les Falles vistes des de fora** _____ 68
Begoña Ibáñez Historiadora de l'art (entre altres tantes coses)
- **Millor amb rebequeta** _____ 70
Francisca Maria Hipólito Bonet Fallera de Borrull Socors
- **Estrangers, gentrificació, turisme i Falles** _____ 74
Matías Sáez Persona del món que es pregunta moltes coses
- **Per a la falla del meu carrer?** _____ 78
Mar Piquer Fallera i membre ADEF

HISTÒRIA DE VALÈNCIA

- **Terciarització de l'economia** _____ 82
Edgar Perales Ceballos Professor d'economia
- **Del segell a l'etiqueta: una crida a la sostenibilitat** _____ 84
Sebas Marín Faller vellvingut a Borrull-Socors, membre d'I+E i veí del Botànic
- **Els segells del Pla Sud i les etiquetes de les maletes: turisme o damnació?** _____ 86
Sebas Marín Faller vellvingut a Borrull-Socors, membre d'I+E i veí del Botànic
- **Turisme fosc** _____ 88
Fernando Serrano i Pérez Faller, presidència de Borrull Socors i membre de JCF
- **Viatges en el temps** _____ 92
Fernando Serrano i Pérez Faller, presidència de Borrull Socors i membre de JCF

PERSONATGES ILLUSTRATS

- **Salutació de la Fallera Major** _____ 98
Verónica Tormo i Monzó FM25
- **Salutació de la Presidència** _____ 100
Raúl Mota López Presidència25
- **Salutació de la Presidència** _____ 102
Fernando Serrano i Pérez Presidència25
- **Comissió** _____ 104
- **Visita a Turíscia per part de la comissió** _____ 108

ART I CULTURA

- **Himne de Borrull Socors** _____ 122
- **Himne Crític de Turíscia** _____ 124
- **Cavallets de Borrull** Escrit: Sebas Marín i Dirigit: Vicky Garrigues _____ 128
- **La Ruta I+E: l'avantguarda fallera en 12 parades** _____ 142
Sebas Marín Faller vellvingut a Borrull-Socors, membre d'I+E i veí del Botànic

PROPOSTA D'UNA ESCAPADA BEN FALLERA

- **Pla d'activitats** _____ 146

ON DEIXAR-TE ELS DINERS

- **Guia de comerços** _____ 150

Benvingudes i benvinguts a València

saiko3p / Shutterstock.com

València, parada i fonda de l'ànima

SEBAS MARÍN

Faller vellvingut a Borrull-Socors, membre d'I+E i veí del Botànic

Benvingut a **València**, la ciutat on el sol mai descansa i els veïns, tampoc.

Ací, entre el tràfec de maletes i els mapes que dansen al vent, s'ha instaurat un nou esport local: esquivar turistes a les voreres mentre cerques el forn de barri que ja no existeix.

«Turista, la casa és teua», diu la placa d'un edifici que abans era llar d'una família, ara convertida en un «loft» amb «vistes autèntiques» a l'aire condicionat del veí. Els carrers han canviat de funció: la plaça del barri, que un dia va ser lloc de tertúlies i partides de truc, és ara un plató perfecte per a selfies amb el títol: «#MediterraneanLife».

Però, què hi farem? Ens agrada rebre visites, però no tanta gent com per a convertir la ciutat

en una versió gegant d'un bufet lliure on ja no queda ni el ganivet del pa. Si al 57 les cartes portaven segells solidaris, hui les maletes llueixen etiquetes sense pena ni glòria. No seria millor que aquestes etiquetes carregaren amb un poc de consciència? Una etiqueta per finançar menys selfies i més bancs al parc, menys terrasses envaint places i més espais per respirar.

Això sí, no vos preocupeu. Els valencians som gent d'esperit alegre. Quan la ciutat s'haja convertit definitivament en un gran escenari turístic, segur que encara trobarem la manera de riure'ns de nosaltres mateixos... Potser des d'un pis a les afores, mentre el centre s'omple d'«experiències autèntiques» empaquetades en etiquetes de maleta.

El turisme ens agrada

FERNANDO SERRANO I PÉREZ

Faller, presidència de Borrull Socors i membre de JCF

Qui no ha fet turisme? El turisme es considera viatjar per plaer. Però també és considerat com eixa via de fuga que és usada per a viure experiències que normalment no es tenen en els nostres llocs de residència. Bé, a vegades no ens adonem que fer turisme en la teua pròpia ciutat també hauria d'estar bé i fins i tot recomanat. Ens centrem tant a conèixer això de fora del nostre entorn que ens oblidem de la riquesa que atesora el nostre voltant. Però eixa dissertació la deixarem per a un altre café.

Ens agrada el turisme a qual-sevol preu? Allò del bo, bonic i barat, en el turisme, sembla que funciona. I més si tenim en compte que el barat, en realitat, és gratis. Visitar una ciutat o una regió és gratis. Passejar és gratis. Fer

fotografies és gratis, i fins a publicar-les en les xarxes socials és gratis. El que no és gratis és fer turisme d'immersió. La gastronomia no és gratis, la cultura no és gratis i les experiències que et pot aportar tampoc ho són.

En realitat el turisme ho va impulsar tot, i ara parle de l'automòbil de, almenys, quatre rodes i un número màxim de nou places, inclòs el seient del conductor, destinat al transport de persones. Ell va aconseguir que les famílies es mobilitzen massivament a les costes, o als llocs d'origen de les persones migrants, per eixes carreteres infernals de mitjan S. XX. Així es passava l'estiu tranquil·lament als pobles que començaven a buidar-

se i els municipis costaners començaven a cultivar la seua fama. La mateixa que feia que s'ompliren d'edificis d'apartaments. La diferència és que en aquella època els apartaments a edificis de 15 altures, a escassos metres de la línia de la platja, no eren anomenats Airbnb i que es llogaven quasi exclusivament durant quinzenes completes els mesos d'estiu a Benicàssim, Gandia, Altea o Benidorm. Encara que això era per a les persones que li ho podien permetre. Moltes altres s'anaven al poble a dormir en un llit niu compartida amb un altre familiar, era igual el grau de consanguinitat, durant un mes. Que clar, sense el canvi climàtic tan avançat i sabent que en uns certs llocs del país a les nits refresca, ni tan mal estava això de compartir el llit.

Doncs bé, l'evolució del turisme ha fet que hui dia, aquests apartaments estiguen operatius durant tot l'any, en períodes de lloguer molt més reduïts, en el centre de les ciutats, fins i tot en el teu propi edifici, i en els baixos comercials on abans s'oferia carn, bombetes o joguets. Aquestes noves maneres de fer negoci estan aconseguint que les persones que no tenen una propietat privada i necessiten un lloguer, ja siga tant per a viure com per a poder muntar un negoci, el tinguen cada vegada més complicat. Quan la propietària d'un pis veu que pot traure-li més rendibilitat a una propietat si la lloga per dies que per mesos, es veu

en la necessitat imposada per la societat de fer-ho així. Si no ho fa li repetiran contínuament que està perdent diners, però si ho fa, potser es troba amb el dilema moral de resoldre el contracte de lloguer a una família que era allí des de fa dècades i que coneix perfectament. D'igual forma s'actua amb els negocis del carrer de carrer.

El testimoni de l'automòbil l'han agafat les aerolínie de baix cost, a vegades no tan baix, i les línie de tren d'alta velocitat. Aquests preus incentiven la mobilitat de manera econòmica però no ajuden al fet que els diners no invertits en el transport, es reinvertisca en hotels o cultura. Presumir en el treball que durant el cap de setmana has estat en la costa, d'aquí ve que estigues mudant la pell, no té més satisfacció que presumir que per menys de 100 € l'has aconseguit. O presumir que a l'estiu per 150 €, sense facturar la maleta, et vas a una localitat de 7.000 habitants perduda a Europa, que ni saps on està, però que segur que desconnectaràs perquè és molt tranquil·la. En realitat el que li interessa és posar la xinxeta en el teu mur dels viatges sense fer gens d'immersió cultural o turística per la zona. Perquè l'ansia d'arribar més lluny que la resta no ens permet anar-nos a 50 km de casa, com féiem a la infància, hem d'anar a llocs llunyans per a poder presumir que hem anat més lluny que les amistats o companys i companyes de treball. L'important ja no és on i què es pot aprendre d'eixe lloc,

l'important són les hores de vol. Si qui fa la visita no consumeix cultura, gastronomia, o algun altre tipus d'immersió dins de l'oferta programada pel destí, es converteix en una persona que es fa les fotos necessàries que demostren que ha sigut allí, mentre s'alimenta de brioxeria industrial i menjar ràpid en el banc d'un parc. A eixa mena de turista que té més milles que la tripulació d'un avió, que viatgen molt però no aprenen res, encara que si és el cas em mouen per treball no per turisme. Curiosament, el turisme de mediats el segle passat sí que tenia immersió. El costumisme espanyol obligava al fet que s'aprengueren i exportaren els usos i els costums dels pobles.

Encara hi ha un turisme pitjor, el «no turisme». Ho realitzen aquelles persones que van a un altre lloc a fer el que en el seu lloc de procedència no fan perquè no tenen un anonim. Dins d'aquest concepte s'inclouen, òbviament, els qui realitzen activitats il·legals com el narcoturisme o el turisme sexual, però els comiats de solters i solteres s'han convertit en un referent demoníac del que pot passar amb el turisme barat. Botelló en mà, persones dins de disfresses infames passejant pel carrer acompanyades d'un ramat d'éssers bramant amb un megàfon a la mà, molestant a tota aquella persona que passe a menys de 20 metres. Eixe poder que els atorga un comiat és infinitament major a qualsevol altre poder sobre la terra. Aquestes 10 o 12 persones

que es fiquen en el que era un baix comercial sense finestres, que usen per a dutxar-se i recarregar el botellot, no son turistes, no els interessa res de la cultura que els ofereix la ciutat que visiten, únicament volen la llibertat de l'anonimat. Qui no s'ha descontrolat fora de la seua regió? Jo ho he fet, però que menys que mantindre el civisme, i més encara, si eres al carrer. El respecte a qui no vol participar de la teua festa privada i que dia a dia habita eixe entorn que hui estàs violant. Sembla que el poder del comiat porta implícit el perdre d'empatia.

Aquest és l'exemple més obvi del turisme que no ens agrada, en alguns barris de la ciutat ja hi ha plataformes que demanen que se'ls respecte com a habitants. Una amiga, fa molt temps, em va dir que si les coses que fas en la teua intimitat les arribes a exportar al carrer és que haves perdut la por al ridícul. Hui dia li donaria la volta a eixa afirmació i li diria que el que sigues capaç de fer dins de la teua casa no ho faces fora d'ella. Quan som turistes hem de fer turisme, hem de respectar a les persones que viuen a la ciutat i respectar la convivència. Ser turista és estar convidat, a mi no se m'ocorreria anar de convidat a passar dos dies a casa d'algú i orinar en el passadís, o posar música per damunt dels 85 decibels durant la nit.

VALÈNCIA: UNA CIUTAT DE CONTRASTOS

València, banyada pel Mediterrani, és una ciutat plena de vida, història i innovació. El seu centre històric ofereix joies com la Catedral, la Torre del Micalet i la Llotja de la Seda, declarada Patrimoni de la Humanitat per la UNESCO. Passejar pels seus carrers és viatjar al passat mentre gaudeixes de l'encant dels edificis gòtics i barrocs.

Per als amants de la modernitat, la Ciutat de les Arts i les Ciències és una visita obligada. Aquest complex futurista, obra de Santiago Calatrava, inclou l'Hemisfèric, l'Oceanogràfic i el Museu de les Ciències, ideals per a totes les edats. València també és coneguda per les seues festes. Les Falles, declarades Patrimoni Immaterial de la Humanitat, són un esclat d'art, foc i tradició que ompli la ciutat cada març.

No et pots perdre la gastronomia valenciana. La paella, nascuda ací, és només el començament d'una oferta culinària basada en ingredients frescos i de proximitat. I per relaxar-te, la platja de la Malva-rosa t'espera amb la seua sorra daurada i aigües cristal·lines.

La riuada de la turistificació

MOISÉS PÉREZ

Periodista d'El Temps

L'aigua s'havia apoderat de **València**. El riu **Túria**, antic veí il·lustre del cap i casal, s'havia descontrolat i havia prolongat els seus dominis hídrics per arreu de la ciutat. Els vehicles, el mobiliari urbà i, fins i tot, les cases quedaren assolades per un mant torrencial sense pietat. La **València** romana, aquell nucli urbà cèntric, va quedar pràcticament aïllat de la llengua aquàtica, però la resta de la capital valenciana, especialment els seus barris més vulnerables i pròxims al llit del **Túria**, quedaren submergits en la desgràcia.

La riuada del 1957 va transformar la fisonomia de la ciutat. El riu fou expulsat cap a la perifèria a través de la mastodòntica obra del **Pla Sud**, finançat pels valencians a partir de segells postals i gra-

vamens especials. Els valencians, com en l'actualitat amb el maltractament financer, foren víctimes del tractament de les autoritats franquistes. Aquella construcció faraònica no sols va recaure sobre l'esquena dels habitants de la corona metropolitana, sinó que també va deixar ferides a la **València** oblidada, a la ciutat que en els darrers dos mesos ha patit amb severitat el menyspreu tradicional de l'Ajuntament de **València**.

El nou llit del **Túria** representava la constitució d'un mur de formigó que allunyava del risc de catàstrofe hídrica a l'urbs capitolina, però inaugurava una primera mossegada a l'horta valenciana, la qual va tenir un impacte devastador en els llauradors que havien estat arrancats de les seues terres.

No sols havien estat damnificats per la riuada del 1957, sinó que havien estat espoliats de la seua manera de viure, de la seua llar i de la seua identitat.

El **Pla Sud** va engolir-se 280 hectàrees de camps cultivables i productius.

La Guàrdia Civil va actuar amb la violència immisericorde que resideix a l'ADN de les camises blaves espanyoles. Van desallotjar els habitants d'aquelles cases d'horta amb brutalitat, com ha relatat cada vegada que ha tingut ocasió l'activista Empar Puchades, presidenta de l'Associació de Veïns de Castellar-Oliveral. Fins i tot, va haver-hi gent poderosa afectada al règim sanguinari que encapçalava Francisco Franco que va trobar l'oportunitat de fer negocis.

L'agressió del **Pla Sud** fou el tret de sortida d'una **València** sud castigada com a pati d'infraestructures de la capital, com a dispensa d'aquelles zones industrials, logístiques i, fins i tot, comercials que la ciutat no volia a prop dels seus contorns més emblemàtics. La corona meridional metropolitana va erigir-se en un autèntic escalètric, en una àrea marcada per l'urbanisme desacomplexat i salvatge. D'aquesta manera, va construir-se una Horta Sud en la qual es feien quasi indistingibles els carrers d'**Alfajar**, **Benetússer**, **Massanassa** o **Catarroja**. Una comarca receptora de les capes menys adinerades i maltractada per la miopia metropolitana de les autoritats capitalistes.

Més de mig segle després d'aquella riuada, l'Horta Sud s'ha erigit en l'epicentre d'una dana absolutament dramàtica. En ple segle XXI, amb una xifra de morts sensiblement superior al desbordament del **Túria** del 1957 i el trauma col·lectiu de la pantanada de Tous de 1982, un torrent d'aigua viscosa va inundar l'àrea sud de la **València** metropolitana, així com poblacions de la Ribera Alta, la Plana d'Utiel-Requena, la Ribera Alta, el Camp de Túria i, fins i tot, els Serrans. La gran riuada de 2024 ha deixat més de dos centenars de morts i unes estampes que glacen l'ànima.

El fang va arrabassar sense cap mena de permís les escriptures dels carrers d'incomptables poblacions, marcades per l'exhibició sense intimitat de records a la intempèrie, d'un dol present a cada cantonada, a cada rostre desencaixat, a cada mirada perduda, a cada ment funcionant amb el pilot automàtic. La tristesa va conjugar-se amb la ràbia, amb la desesperació per l'abandonament de les administracions durant els primers dies. No hi ha lògica que explique —més enllà de la incompetència supina— que foren els voluntaris aquells que proporcionaren menjar, medicaments i aigua a les persones afectades. No hi ha cap justificació perquè els recursos de la Generalitat Valenciana i els de l'Ajuntament de **València** —la tercera ciutat de l'Estat espanyol— no es desplegaran a màxim rendiment per garantir les necessitats bàsiques dels damnificats.

Aquest torrent d'inconsciència meteorològica per part de les autoritats valencianes ha obert una ferida difícilment cicatritzable, i que se superposa a una altra inundació que estava no sols ofegant **València**, sinó enfangant el conjunt de la seua àrea d'influència real. La turistificació ha estat una mena de Fórmula 1 que ha accelerat fins a límits més que decadents l'homogeneïtzació que pateixen les ciutats occidentals, atapeïdes de les mateixes franquícies multinacionals, dels mateixos decorats que arraconen fins a l'extinció la identitat de cada trama urbana, del teixit comercial autòcton, de la singularitat d'una **València** mediterrània. O dit d'una altra manera: esborra a marxes forçades la petjada original agrícola, pesquera i, particularment, comercial del nostre cap i casal.

Amb **Barcelona** havent estat víctima de la seua pròpia promoció turística, de les involucions d'uns Jocs Olímpics massa alabats des de determinades tribunes mediàtiques, **València** s'ha destapat com a un destí menys massificat, menys danyat per la voràgine d'un turisme descontrolat. El turisme és una activitat necessària, una font d'injecció dinerària que no s'ha de menysprear, però les ciutats han de ser primer per habitar-se. **València** no pot ser un aparador que condemna als seus habitants a una cursa que faria tremolar la nissaga audiovisual del *Joc del Calamar* per trobar un habitatge digne, una llar des

de la qual poder tenir un projecte il·lusionant de vida.

La recerca d'un pis per llogar i, fins i tot, d'una habitació a la capital valenciana és una batalla contra uns preus abusius, un mercat pressionat pels apartaments turístics, el guany desmesurat d'alguns rendistes i la deixadesa d'unes autoritats polítiques conservadores que s'oposen a la intervenció decidida del mercat. Al cap i casal, d'acord amb una anàlisi del 2023 de la Càtedra d'Habitatge de la Universitat Politècnica de València, l'oferta de lloguer havia minvat un 50% en els darrers temps i el preu havia evolucionat dels 938 euros de mitjana del 2019 als 1.552 del 2023. Una bogeria quan el salari mínim se situa en 1.134 euros al mes.

Amb el districte de Ciutat Vella concentrant habitualment el nombre més grans d'apartaments turístics, un estudi de l'investigador Javier Gil i datat del 2019 per a la Universitat de **València** indicava que dels 4.900 habitatges turístics d'Airbnb a la capital valenciana d'aleshores, 2.700 s'haurien extret del mercat residencial. Dit ras i curt: els guanys amb l'activitat turística per als rendistes redueixen l'oferta de lloguer i, en conseqüència, encareix els preus dels arrendaments fins a extrems impossibles. Un informe de la Càtedra Model Econòmic Sostenible València i Entorn, de la Universitat de València, assenyalava que els apartaments turístics haurien incrementat de mitjana un 3,3% les tarifes d'arrendament residencial.

Arran de la bomba social de rellotgeria de l'accés a l'habitatge, d'una ciutat inundada per la turisticació que ofega als seus habitants, **València** va viure a mitjan octubre del 2024 una manifestació massiva a favor de la regulació dels lloguers, contra l'avarícia de determinats rendistes com ara fons d'inversió i altres especuladors particulars amb el dret de l'habitatge i per reclamar que la vareta de la intervenció pública desunfle l'actual bombolla. La mitjana d'edat de la mobilització era un reflex de com són les fornades més joves —tot i que no sols— aquelles víctimes de la irracionalitat del mercat de l'habitatge. Sí, els mateixos que van bolcar-se en llevar fang.

València és víctima d'un torrent de turistes que condueixen l'urbs cap a una massificació visitant que acaba desplaçant i expulsant el veïnat, buidant d'identitat els seus carrers i disposant la ciutat com a un aparador depenent d'uns fluxos d'afluència exterior en temps d'incerteses, crisis inesperades i escenaris socioeconòmics volubles. La saturació de visitants a les Falles és només un dels senyals d'una dinàmica que, de moment, l'actual bipartit municipal PP-Vox no vol aturar. Al contrari, l'alcaldesa María José Català sembla que la vol ampliar. És l'aposta per una ciutat ofegada, allunyada d'aquella **València** vibrant que van defensar en la passada dècada veus expertes.

ALGUNES DADES

Al cap i casal, d'acord amb una anàlisi del 2023 de la Càtedra d'Habitatge de la Universitat Politècnica de València, l'oferta de lloguer havia minvat un 50% en els darrers temps i el preu havia evolucionat dels 938 euros de mitjana del 2019 als 1.552 del 2023. Una bogeria quan el salari mínim se situa en 1.134 euros al mes.

Un estudi de l'investigador Javier Gil i datat del 2019 per a la Universitat de València indicava que dels 4.900 habitatges turístics d'Airbnb a la capital valenciana d'aleshores, 2.700 s'haurien extret del mercat residencial.

Turisme insostenible. València caníbal

MIQUEL ÀNGEL GASCÓN ROCHA

Faller de la comissió Avinguda de Torrent i poeta

El concepte de sostenibilitat és contemporani. No es definix fins a 1987 quan la Comissió Brundtland de les Nacions Unides presenta el seu informe batejant el desenvolupament sostenible com el que permet satisfer les necessitats de les generacions presents sense comprometre les possibilitats de les generacions futures de satisfer les seues pròpies necessitats.

Com podem comprovar el terme és prou economicista. No debades la preocupació per la sostenibilitat naix des del camp de l'economia i l'equilibri entre el creixement sostingut i la gestió dels recursos naturals. Esta preocupació no deixa ser una qüestió puntual o regional fins a que a el matrimoni Dennis i Donella Meadows, junt

a altres autors del Massachusetts Institute of Technology (MIT) publiquen el seu reconegut informe «Els límits del creixement» (1972). En este estudi trobem l'arrel de la preocupació global per l'evolució del desenvolupament econòmic, l'evolució de la població mundial i l'ús dels recursos.

Més contemporani encara és la translació del concepte de sostenibilitat al turisme perquè serà a la dècada dels 90 (fa 30 anys) quan l'Organització Mundial del Turisme (OMT) comença a definir què és allò del turisme sostenible que ens ocupa, argumentant que per a que en siga sostenible ha de complir tres claus: optimitzar els recursos mediambientals, mantindre l'autenticitat de la cultura local i afavorir la distribució

de la riquesa. Amb estes tres claus, fem una mirada a la ciutat de **València**.

Emprenem pel tercer punt, la distribució de la riquesa. L'impacte macroeconòmic del turisme és innegable, suposa un percentatge important del PIB valencià, també del Cap i Casal. En tot cas, este cabal d'ingressos no pareix traduir-se en una reducció de la pobresa, ni tampoc en una generació d'oportunitats per a la societat receptora d'esta activitat econòmica. Més aïna, el resultat pareix el contrari. L'índex de pobresa fluctua al voltant del 30% durant tot el segle XXI, quan esclata el fenomen del turisme global. Els barris amb més risc d'exclusió social continuen sent els de sempre, i els barris amb més rics continuen sent rics. De manera que l'entrada permanent de divises turístiques no es tradueix en un repartiment equitatiu que fomente la distribució de la riquesa per a considerar que el turisme siga sostenible. I ací no importa si s'implanta taxa turística o no, o altres micromesures, perquè durant anys s'ha pogut establir una política de distribució de la riquesa pels diferents governs aprofitant els ingressos del turisme i no se n'ha implementat. Només l'anàlisi dels comptes municipals ens dirà on han anat a parar eixes potencialitats econòmiques, és palés que a millorar la vida dels barris i a crear igualtat d'oportunitats no. Tot fa indicar que la proximitat a la ideologia dels diferents governs municipals o simplement

la proximitat, ha determinat el destí principal dels fons del pressupost, més que el famós i hipòcritament anomenat bé comú.

Una altra de les claus de les que en parla l'OMT és la d'optimitzar els recursos mediambientals, que al mateix temps, són, en el cas de la ciutat de **València**, un reclam turístic de primer ordre, principalment l'Albufera. L'equilibri entre les polítiques ambientals i els interessos turístics és tan fi com la pròpia capa aquífera del llac. Més fi encara si afegim l'exploració agropecuària de l'entorn natural. Les diferents visions estan en permanent conflicte, fins i tot en una activitat necessària com és la crema de la palla de l'arròs. Podem pensar que la mancança de consensos forma part de la nostra cultura, ni en això el turisme en té un impacte positiu per a fer-nos superar este vici ancestral.

Parlant de cultura apleguem al punt més sucós, per a mi, de la definició de turisme sostenible, el del respecte a la cultura local. Un dels reclams més habituals i repetitius dels turismefòbics és que el turisme de masses, en el que ells també participen però en altres ciutats naturalment, provoca el canvi de la fisonomia del centre de la ciutat amb establiments hostalers franquícies i pisos turístics. La denúncia no està desencaminada i és evident que la proliferació d'hamburgueseries amb nom escocés, menjars ràpids mexicans, pizzeries que rivalitzen per oferir la pasta autèntica o kebabs on

el dorum de corder o de pollastre en té el mateix tast, no representa precisament un respecte per la cultura pròpia. El cas és que tampoc els autòctons hem respectat massa la nostra pròpia cultura i l'entramat urbanístic, artesanal i gastronòmic del centre històric en este cas. Què és primer, la tendència crematística valenciana o l'espenta globalitzadora del turisme barat? Què és primer, el meninfotisme de la nostra societat o els diners fàcils del turista que arriba, gasta i se'n va? Què és primer, el desinterés valencià pels oficis tradicionals o la necessitat de que el turista es trobe com en casa? Una última reflexió significativa, què vos fa més mal a la vista, una hamburguesa vegana en la **Plaça de la Reina** o les paelles que es mengen els turistes a les cinc de la vesprada en el **carrer Navellos**? En la resposta d'esta pregunta, tenim la penitència del turisme insostenible al Cap i Casal. Així que efectivament, el turisme és la capital valenciana segurament és insostenible, com també és segur que **València** Ciutat és caníbal.

GASTRONOMIA QUE CAPTIVA

La gastronomia valenciana és una celebració de sabors mediterranis, arrels tradicionals i ingredients de proximitat. El plat més icònic és, sens dubte, la paella. Aquesta delícia, nascuda en l'**Albufera**, combina arros amb verdures, pollastre, conill i, en ocasions, caragols. La clau està en el punt exacte de cocció i el toc únic del safrà, que li dona el seu color i aroma característics.

Però **València** és molt més que paella. Els arrossos a banda, arrossos del *senyoret* i arrossos caldosos també són protagonistes a les taules valencianes. Cada recepta reflecteix la connexió amb la mar, gràcies als peixos i mariscs frescos que enriqueixen aquests plats.

No podem oblidar la fideuà, un plat mariner que substitueix l'arros per fideus i que s'ha convertit en una altra de les especialitats més estimades.

Per acompanyar, el pa valencià, elaborat de forma tradicional, és el complement perfecte. I per a refrescar-se, l'orxata de xufa amb fartons és un clàssic que no pot faltar, sobretot a l'estiu. Aquesta beguda dolça, feta amb xufa, és un autèntic regal per als sentits.

Els dolços també tenen el seu protagonisme, amb arnadí, coques *crístines*, mones de Pasqua i pastissos de carabassa o moniato, ideals per a les celebracions.

El turisme massiu a la ciutat de València

LA XATA GEPPETTO

Una màquina

Impacte, desafiaments i oportunitats

València, la tercera ciutat més gran d'**Espanya**, ha experimentat en les últimes dècades un increment notable en el nombre de visitants. La ciutat ha passat de ser una destinació coneguda per a turistes de segona fila a convertir-se en un dels punts d'interès més importants de la Mediterrània, gràcies a la seva rica història, el seu patrimoni cultural, la gastronomia, el clima agradable i la modernitat que representen les seves infraestructures més innovadores. Tot i que aquest auge turístic ha estat beneficiós per a l'economia local, també ha generat una sèrie de reptes vinculats al turisme massiu, incloent l'impacte mediambiental i la saturació dels espais públics.

Un augment progressiu del turisme a València

Des de fa unes dècades, la ciutat de **València** ha anat consolidant-se com una destinació turística de primer ordre. Aquest increment ha estat alimentat per l'aparició de noves infraestructures com la Ciutat de les Arts i les Ciències, una obra arquitectònica de Santiago Calatrava que ha cridat l'atenció d'enormes quantitats de visitants. A aquesta icònica construcció cal afegir-li el festival de les Falles, que atrau turistes de tot el món, i la seva fama gastronòmica amb plats com la paella, que és un símbol internacional de la cuina espanyola.

El turisme a la ciutat ha augmentat també gràcies a la millora en les connexions aèries,

amb l'augment de vols low-cost a l'Aeroport de **València**, així com a la seva proximitat a altres grans ciutats europees. A més, el clima mediterrani, amb unes temperatures suaus i una costa impressionant, fa que la ciutat sigui atractiva tot l'any, no només a l'estiu.

Els beneficis del turisme massiu

L'augment de visitants ha tingut un impacte positiu en molts sectors de l'economia local. El turisme ha creat llocs de treball, ha impulsat el sector de l'hoteleria i la restauració, i ha generat ingressos substancials per a la ciutat. Així mateix, el turisme ha ajudat a finançar la restauració i la conservació del patrimoni històric, com és el cas de la Lonja de la Seda, un Patrimoni de la Humanitat que s'ha beneficiat de l'augment de visitants. A més, es poden veure millores en els transports públics, com el metro i les línies d'autobusos, per tal de gestionar millor la mobilitat dels turistes.

La internacionalització de **València** també ha estat facilitada per la proliferació del turisme, ja que les grans ciutats europees han començat a conèixer millor la ciutat, la seva cultura i el seu atractiu. Això ha incrementat les oportunitats per a les empreses locals, sobretot a nivell de comerç i serveis. Aquests beneficis, però, han de ser gestionats de manera sostenible per evitar els efectes negatius del turisme massiu.

Els reptes del turisme massiu

Malgrat els beneficis econòmics, l'augment del turisme massiu ha generat també una sèrie de desafiaments. Un dels més evidents és la saturació d'espais turístics. Els llocs més visitats, com la Ciutat de les Arts i les Ciències o el centre històric, es veuen sovint desbordats per la gran afluència de visitants, especialment durant la temporada alta. Aquesta massificació crea una experiència menys agradable tant per als turistes com per als residents locals, que han de lidiar amb el soroll, el trànsit intens i la falta de tranquil·litat en espais públics.

Un altre dels problemes és l'augment dels preus, especialment en les zones més turístiques. Els comerços i serveis destinats a l'hoteleria es poden veure desbordats, fent que la ciutat esdevingui més cara per als locals i per als turistes mateixos. Així, la gentrificació és un fenomen que afecta àrees com el barri del Carme, on les lloguers han pujat considerablement, fent que els habitants originals siguin expulsats per la pressió de la demanda turística.

A més, l'impacte ambiental és cada vegada més evident. La sobreexplotació de la platja de la Malva-rosa, per exemple, genera problemes de sostenibilitat en termes de neteja de la zona, gestió de residus i protecció de l'ecosistema. La massificació del turisme també suposa un augment de les emissions de CO₂

derivades del transport, la qual cosa contribueix al canvi climàtic i té un impacte directe en el medi ambient local.

El turisme sostenible com a solució

Davant d'aquests reptes, la ciutat de **València** està començant a planejar iniciatives per a fomentar un turisme més sostenible. Això inclou el foment d'un turisme de qualitat en comptes de la quantitat, amb estratègies de desestacionalització per atraure visitants durant tot l'any i no només en els mesos més concorrids. Així mateix, la ciutat aposta per la promoció de rutes turístiques menys conegudes i per l'impuls d'activitats culturals que no estiguin tan concentrades en els llocs més massificats.

Per exemple, **València** ha implementat projectes per reduir el turisme en determinades zones mitjançant l'increment de l'oferta en altres barris i municipis més perifèrics. A més, s'estan reforçant les polítiques de reciclatge i de reducció d'emissions per tal de minimitzar l'impacte ambiental del turisme.

Conclusió

En resum, **València** viu un moment de creixement turístic espectacular, amb beneficis indiscutibles per a l'economia local. No obstant això, el turisme massiu comporta també nombrosos desafiaments que cal abordar per tal d'evitar les seves conseqüències negatives. En aquest sentit, la ciutat ha de ser

capaç de gestionar els fluxos turístics de manera intel·ligent, equilibrant la sostenibilitat amb el creixement econòmic i assegurant que el turisme sigui una eina de desenvolupament per a tota la comunitat, tant per als residents com per als visitants.

IMPRESINDIBLES

València és una ciutat plena d'encant amb llocs que no pots deixar de visitar.

- ➔ Un dels més icònics és la **Ciutat de les Arts i les Ciències**, un complex arquitectònic modern que inclou l'**Hemisfèric**, el **Museu de les Ciències** i l'**Oceanogràfic**, l'aquari més gran d'Europa, ideal per a tota la família.
- ➔ Al centre històric, destaca la **Catedral de València**, amb la **Torre del Micalet**, que ofereix vistes panoràmiques de la ciutat. No et perdes la **Llotja de la Seda**, Patrimoni de la Humanitat, una joia del gòtic valencià que reflecteix la rica història comercial de la ciutat.
- ➔ Per a connectar amb la natura, el **Parc Natural de l'Albufera** és perfecte per a passeigs en barca i per gaudir de postes de sol màgiques. I si vols relaxar-te, la **platja de la Malva-rosa** és l'elecció ideal per sentir la brisa del Mediterrani.

Turistes

CÉSAR SANCHIS ROMERO

Faller de Borrull Socors i tresoreria

Mazur Travel / Shutterstock.com

Relat basat en el guió original *Tourists de César Sanchis Romero*¹

Hans havia planificat el seu viatge a **València** amb la precisió que definia tota la seua vida. En la seua impecable habitació, marcada per mapes del món amb agulles que destacaven els seus futurs destins, consultava el seu quadern de viatge. Cada país tatxat tenia línies perfectes, símbol de la seua meticulositat obsessiva. Sense emoció, el seu dit es va detindre en «**València**» i, amb precisió mecànica, va afegir un últim detall. La pantalla de l'ordinador projec-

tava l'itinerari del viatge: un simple esdeveniment en el seu calendari.

En aterrar a l'aeroport de **València**, Hans caminava amb passos calculats, subjectant la maleta amb fermesa. Els seus ulls es movien ràpidament entre el rellotge i el mòbil, assegurant-se que res no estiguera fora de lloc. Va pujar al taxi i va tancar els ulls, alliberant un sospir llarg mentre el vehicle el portava cap al seu hotel.

La calma de la seua primera nit es va trencar abruptament amb l'estrèpit dels petards a l'alba. Hans es va despertar de colp, desorientat, mentre el so de les explosions ressonava com trons envaint la ciutat. Es va asomar per la finestra i va veure un caos vibrant: fallers llançant petards a l'aire, una xaranga tocant música festiva

1. Protecció: Aquesta obra està protegida baix registre de Safe Creative amb el número 2411120075003. Tots els drets reservats.

i fum omplint l'aire. Era un desordre que la seua ment, acostumada al control, no podia processar.

Amb un sospir resignat, es va vestir i va agafar el seu quadern abans d'eixir. Els carrers del centre estaven plens de soroll, color i música. Va intentar bloquejar-ho tot amb els seus auriculars, però les explosions i els ritmes de la xaranga penetraven fins i tot aquella barrera. De sobte, un faller borratxo es va acostar tambalejant, llançant un petard als seus peus. Hans va botar, i el riure de l'home va ressonar entre la multitud.

—Nano! Camiseta fora! Canvia amb mi! —exclamà l'home, llevant-se la seua pròpia samarreta de la falla i agitant-la en l'aire.

Hans, atrapat enmig de mirades expectants, va sentir el pes de la seua samarreta del Borussia Dortmund com si portara una armadura que no pertanyia a aquell lloc. Finalment, amb un gest lent i quasi dolorós, se la va llevar. La samarreta de la falla, suada i rugosa, es va sentir estranya contra la seua pell, però alguna cosa en la seua postura va canviar. Es va redreçar, les seues mans deixaren de tremolar, i el seu cabell desordenat ara formava un tupé rebel.

El faller li va donar una palmada a l'esquena i, amb entusiasme, va cridar: —Ara sí, nano! Ací no es pensa, es viu!

El casal de la falla era un remolí de riures i camaraderia. Hans, amb un got de cassalla a la mà, brindava junt als fallers mentre el pasdoble «Lo Cant del Valencià»

omplia l'aire. Per primera vegada en molt de temps, es va sentir part d'alguna cosa desordenada però viva.

A la plaça, la falla s'alçava imponent: una figura d'Hemingway, relaxat amb una copa de vi i un llibre. Ninots de turistes envoltaven l'escena, caricaturitzats amb expressions exagerades mentre esclafaven els habitants locals amb les seues maletes i càmeres. Hans va recórrer l'escena amb el front arrugat i, alçant la veu, va atraure l'atenció dels fallers:

—Viure així... sense conèixer la cultura verdadera... no és real. Els turistes han d'adaptar-se al lloc, no al revés.— Va assenyalar un ninot amb una càmera al coll.— Tu... sols ocupes espai, però no entens res.

Els fallers l'escoltaven atents. Hans va continuar:

—Mireu a Hemingway, un símbol d'integració. Açò és el que hauríem de buscar: respecte i connexió amb les cultures que visitem.

Un dels fallers va somriure, assentint: —Che, Hans, tens raó! Això és alguna cosa que mai havia pensat.

Inspirat, Hans va proposar un passeig amb els ninots per mostrar-los al barri. La idea es va convertir en una desfilada espontània. Fallers, veïns i ninots van recórrer els carrers, compartint històries i riures amb els transeünts. Els xiquets corrien emocionats, mentre els adults gravaven el moment amb els seus mòbils.

—Això sembla una processó!— va exclamar un veí, aplaudint.

La processó va tornar a la plaça, on els ninots van ser col·locats amb cura. Alguns espectadors començaren a cantar albaes, omplint l'aire amb una atmosfera mística. La intensitat del moment va créixer, i Hans va ser alçat en muscles mentre la multitud cridava amb fervor:

—Vixca Hemingway! Vixca Hans!

La mascletà va arribar com el clímax del dia. Hans, amb una metxa a la mà i uns auriculars musicals col·locats pels fallers, va encendre els explosius. L'estrèpit va ser ensordidor, envoltant-lo en un caos de fum i so. En acabar, va emergir socarrat però somrient. La fallera major el va abraçar amb entusiasme:

—Hans, collons, eres tot un pirotècnic!

La celebració va continuar amb una paella que Hans va ajudar a preparar. En un error fortuït, va afegir bunyols de carabassa a l'arròs. El resultat va ser sorprenentment deliciós, i els fallers van proclamar que Hans havia creat alguna cosa nova.

—Això és el que fan les Falles— va declarar Hans emocionat—, unir a les persones i despertar la imaginació!

Entre balls i riures, un grup d'activistes pels drets animals es va unir a la festa. Van aplaudir la creativitat d'Hans i la seua aposta per una paella sense carn. L'ambient era inclusiu i festiu, reflectint l'esperit transformador de les Falles.

Quan va caure la nit, Hans va col·locar un ficus al centre de la plaça, anunciant que seria la falla d'aquell any.

—Aquesta planta no es crema, es cuida. Ens recorda que créixer i adaptar-se també forma part de la tradició.

Els veïns van començar a regar la planta en silenci, omplint l'aire amb el so de l'aigua caient sobre la terra. La falla viva es va convertir en un símbol d'unitat i sostenibilitat. En les xarxes socials, hashtags com #PlantaFallanolaquemes i #FallesPerATots es van fer virals, mostrant com les tradicions podien evolucionar sense perdre la seua essència.

Hans, entrevistat per la televisió local, va barrejar castellà, alemany i valencià en les seues respostes, creant el que els fallers van anomenar «esvaleman». Els cartells de la falla van ser escrits en aquesta nova llengua, unint cultures en una celebració inclusiva.

Quan va arribar el moment de la Regà, Hans va agafar la seua regadora amb solemnitat. La plaça estava il·luminada per les llums dels telèfons mòbils, que gravaven l'instant. Es va acostar al ficus, deixant el seu quadern als peus com un símbol de comiat de la seua antiga forma de veure el món. Amb un gest decidit, va abocar aigua sobre les arrels de la planta. Una pluja d'aplaudiments va acompanyar el moment.

Però no estava sol. Els bombers, amb mànegues en mà, començaren a regar la planta, i prompte els ve-

ins s'hi uniren amb cubs, botelles i gots. El so de l'aigua caient va crear una simfonia, mentre el ficus va créixer de manera espectacular, estenent-se més enllà de la plaça. Les branques verdes embolicaren carrers, balcons i fanals, convertint el barri en un bosc urbà. Els xiquets reien, els adults aplaudien, i la comunitat vibrava en una energia transformadora.

La plaça, ara un espai ple de vida, es va convertir en el centre de la nova **València**. Les xarxes socials i els noticiaris captaren el moment: «Una falla viva: **València** transforma la seua tradició en un símbol verd». Les imatges mostraven com la planta s'havia expandit fins a connectar

amb parcs i jardins, cobrint la ciutat amb un abraç natural.

Dies després, en el seu vol de tornada, Hans va observar **València** des de la finestra de l'avió. El que una vegada va ser un paisatge urbà ara brillava amb un mosaic de verd que connectava cada racó de la ciutat. Els seus llavis dibuixaren un somriure.

En la pantalla de l'avió, una notícia destacava: «**València**, ciutat verda europea». Imatges de ciutadans cuidant la planta omplien la pantalla, reflectint la unió i transformació de la comunitat. Hans va apagar el mòbil, va tancar els ulls i, per primera vegada en molt de temps, va deixar de planificar. Simplement va respirar.

Barris

2

3

-
- 1 Cabanyal**
 - 2 Russafa**
 - 3 Ciutat Vella**

Rosquilletes i titaina

MOISÉS EDUARD CLIMENT BORT

Faller de Poeta Alberola-Totana i natural del Cabanyal

No ens podem queixar. Hem tingut de tot, un equip de futbol a primera divisió, un gran premi de fórmula 1 (que sols podíem escoltar), una fotracà de velers competint davant les nostres platges. Fins i tot hem tingut un projecte per a destruir-nos com a barri, com a poble. Qui vulga més que pare el cabàs. I, per cert, tot com ha vingut se n'ha anat.

Continuem ací, dempeus esperant la següent, sense adonar-nos que «la següent» ja està ací parlant-nos en veu alta i en una llengua que encara no dominem. Encara.

Riu-te tu de Malasaña, del Born-LLotja, del Raval del sud.

Ens han descobert, ens estan conquerint. Ens fan l'ullet, ens regalen pomells de flors exòtiques

i besets plens de verí. Comença la història d'amor no controlada, tòxica.

Però som bona gent, mantenim viva una llengua que actualment la **València** oficial rebutja. Rebem a l'estiu a tot aquell que tot l'any no se'n recorda dels nostres carrers i com estem acostumats a tot allò que ve i que va, obrim els braços amb somriure ample i l'altra galta preparada.

Tenim, encara, forns. Encara rosquilletes i pepitos de titaina (que bonica la paraula titaina). Un mercat antic restaurat i buit. Un altre mercat dels de veres amb ja poquetes peixateries però sence dues ostres i copa de vi blanc Xilé per 30 euros.

Tenim de tot, uns barris fetén... una coseta, això sí, ens falta per dir

alguna cosa amb justa importància: ens falta poder viure en ells i poder mantindre tot això que tenim.

Tenim molts nuvis i núvies. Ens acaronen l'orella i ens creguem que serem feliços. També creguem que ens anem a fer rics, algunes ens ho volen fer creure, però nosaltres no som els que seran rics ni riques. De fet, no serem perquè no estarem ja que les que haurien de ser les nostres cases són per a elles, per a ells. Però tranquil·les que ens donaran permís per a preparar-los els cafés.

Tenim una altra cosa que és la més important de totes si s'aprofita amb un poquet de seny. Tenim l'avantatge.

L'avantatge de saber com comencen, com es desenvolupen i com acaben estes relacions venudes com d'amor, però que no ho són. Un secret: este tipus

de relacions sempre acaben malament per a la part que tots sabem. Primer tot són promeses, tot bones intencions i quan obris les portes de la teua vida s'endinsen en ella i et quedes fora tu perquè no estàs a l'altura. Llavors venen els plors.

Per això l'avantatge és tan important per a no repetir això que els ha passat a altres incrèduls confiats. Ojooo, jo conec d'alguns que s'han rendit a eixe amor sabent que no els anaven a ser fidels, però omplin la vidriola. Coses que passen.

Per tot açò no ens podem queixar encara que en poc temps ens queixarem, i molt.

Recorda que tu no ets el que es farà ric i és que realment, ja ho eres ara. Tens la riquesa de ser poble perquè recorda que «allò que val és la consciència de no ser res si no s'és poble» i tenim moltes rosquilletes i titaina per davant.

TRADICIÓ I ENCANT MARÍTIM

El **Cabanyal**, situat a la vora del Mediterrani, és un dels barris més singulars i amb més història de **València**. Antic barri de pescadors, conserva un encant autèntic gràcies als seus carrers estrets i les cases amb façanes de rajoles colorides, que són un reflex del modernisme popular valencià.

Passejant pel **Cabanyal**, descobriràs un barri amb una forta identitat cultural. **El Mercat del Cabanyal** és un lloc ideal per gaudir de la vida quotidiana del barri i adquirir productes frescos i tradicionals. També destaca la seua proximitat a la platja de la **Malva-rosa**, un espai perfecte per relaxar-se i gaudir del Mediterrani. Aquest barri és també un pol d'atracció cultural, amb iniciatives artístiques i esdeveniments com el Cabanyal Intim, un festival que ompli les seues cases i carrers d'espectacles i creativitat.

El **Cabanyal** combina tradició, mar i cultura, oferint una experiència única que mostra una València autèntica i amb ànima.

Unes falles a Russafa

ANDRÉS GINER LATORRE

Professor i actor

De bon matí, un xiquet acompanya la seua iaia al mercat mentre se senten les campanes de Sant Valero. Els crits d'operaris col·locant l'enlluernat de Falles completen l'escena. Una escena habitual any rere any i que tothom espera. El barri, en unes setmanes, es divideix per una saludable competència entre els premis de secció especial d'il·luminació, que convidaran com cada any a vindre al veïnat de fora de Russafa. La realitat és que durant eixos dies el barri passarà a ser l'escenari perfecte del poble i per al poble, o almenys això significa l'adjectiu *popular*. Les verbenes obertes al públic general faran el seu paper per a col·leccionar anècdotes fins al goig final de cremar la falla de baix de casa, que potser s'ha endut el premi de secció especial.

Lluny de ser un nostàlgic, 20 anys després aquell xiquet viu un barri totalment diferent. L'avantatge de poder viure en la terra de les meues pròpies arrels suposa, també, ser conscient de la degradació. Els negocis que permetien les necessitats bàsiques del veïnat s'han convertit en una carrera de bicis constant camí de l'**Albufera** o de la **Malva-Rosa**. Aquells bars que podien oferir entrepans per esmorzar han caigut en la moda del brunch o han encarit els preus «per estar on estàs». Les Falles, que ja eren un reclam i ja era difícil la mobilitat pel barri (ciutat sense llei viària durant la setmana) no són més que un espill del món que coneixem: ràpid, fàcil, superficial. Les Falles, l'excusa perfecta com a contingut de xarxes

que, molt lluny de ser partícips de la definició de «popular», es presenten com un producte més de consum. El turisme massiu que arriba a la nostra ciutat troba al seu abast pisos turístics a molt bon preu que mai gaudirà una veïna russafera; troba una oferta –prou cara per al local- de còctels i begudes que podria trobar al seu país d'origen; i ara la cremà d'aquella falla de baix de casa conclourà en un mar de gent amb els seus mòbils gravant des de la primera flama. Sort si la persona de davant és més baixeta que tu.

Russafa ha estat tradicionalment un dels barris més fallers, com confirma l'organigrama en l'ofrena, que el separa en dos sectors diferents. Però la realitat és que els fallers i falleres fan un recorregut cap a l'ofrena amb una mena de guardaespalles que els puga permetre caminar lliurement; que malgrat l'impacte econòmic que beneficia el sector hotelier i la restauració, també cresca incontroladament el nombre de residus; o que l'ocupació en pisos turístics

–sobretot- vinga acompanyada d'una aportació de 0 euros en taxes per a la ciutat i la seua gestió.

Pot semblar una concepció catastrofista, desesperançadora i negativa de tot allò que són ara les Falles, la realitat és que tot-hom arreu del món està convidat a conèixer els elements culturals que integren una festa com la nostra, diversa en els diferents actes i sempre mantenint la base artística i artesanal, seria molt extremista de la nostra part si prohibirem l'entrada massiva al barri. No obstant això, el més convenient seria replantejar la gestió que es fa i pensar cap a on volem que avance una festa que naix del poble i per al poble, recuperar allò de popular que encara que no s'ha perdut, de vegades se n'oblida i es difumina en altres prioritats diferents. Almenys podem mostrar la satisfacció d'haver mantingut durant dècades i dècades com a llengua vehicular de la festa el valencià, cada vegada més amenaçada pels múltiples cartells exclusivament en anglés.

EL COR VIBRANT DE VALÈNCIA

Russafa és un dels barris més de moda i amb més personalitat de **València**. Situat al sud-est del centre històric, aquest barri combina tradició i modernitat en un ambient únic que atrau tant veïns com visitants. Un dels punts més destacats és el **Mercat de Russafa**, un espai ple de vida on es poden trobar productes frescos i de proximitat, a més de gaudir de l'autèntica essència del barri. Els seus carrers estrets estan plens de cafès, restaurants, botigues de disseny i galeries d'art que reflecteixen l'esperit creatiu i cosmopolita de **Russafa**.

Ser veí de Ciutat Vella és un acte de fe

MANUEL MUÑOZ

Faller nouvingut a Borrull-Socors, membre de l'AdEF i veí del Carme

Vaig deixar **Dénia** un mes de setembre de ja fa vora vint anys amb unes ganes terribles de menjar-me el món. Les ganes de vore noves cares, noves experiències, viure a una gran ciutat comparada amb un destí turístic que quan cau el pàmpol, tot aquell que no viu allà acaba per escampar cap al seu lloc de residència habitual, era un somni que es feia realitat i que confirmaria anys després que per a mi la ciutat era el meu medi natural.

La vida m'ha dut per **València**, **Coïmbra**, **Barcelona** i de nou, **València**. Per què fa huit anys, la vida a la ciutat poderosa que cantava Peret, deixava de ser fàcil i barata. És aleshores quan prenc la determinació que volia tornar a casa i fer-ho amb honors, vivint a **Ciutat Vella**, on des d'un principi volia viure. Des-

prés de pegar bacs, era el moment de viure el lloc on desitjava arrelar al bell cor de la ciutat. A finals de 2016 fer un passeig rutinari per les principals carrers, comprar alguna coseta al **Mercat Central** o fins i tot, rebre un paquet a l'oficina de **Correus** de la **plaça de l'Ajuntament** no tenia quasi cap exotisme, era part de la quotidianitat embolcallada de monumentalitat.

Aquestes costums poc a poc han anat passant a ser cada dia estranyes o plenes d'entrebancs. Fer la compra amb el teu carret i no morir atropellat per una bandada de turistes que van en bicicleta, o en grup fent la visita de rigor. Anar per la **plaça de l'Ajuntament** i anar esquivant els ninots de carrer, o la gent fent el típic posat per a lluir bé a les xarxes i dir

que també varen estar ací. O agafar algunes línies de l'EMT com la 32, la 35 o la 95 amb les quals fas els teus quefers diaris com anar a entrenar, a teràpia o a la feina i no estiguen infestades de visitants rumb la **Ciutat de les Arts i les Ciències**, o la platja siguem el pa de cada dia.

Ser veí de **Ciutat Vella** és un acte d'amor, o quasi millor dit: un acte de fe. S'ha d'estar ben enamorat d'aquest tros de la ciutat per ser veí al districte numerat com el primer. En part, podria dir que és una barreja de fer-me major i que s'està perdent qualitat de vida. Fins no fa molt, viure ací era envoltar-te d'alguns establiments centrats al públic visitant i bona cosa de comerç ha canviat de els rols. Ara ja els bars de sempre són llocs on la carta és la mateixa els uns als costats d'altres; les cafeteries són de cafè d'especialitat i els preus populars, no és que siguem massa. I que dir dels forns, on abans un simple croissant ben fet ha donat pas a els pans multicereals, de massa mare i amb nosequant més propietats on en cadascuna d'aquestes, el preu es veu encarat.

He de dir que quan vivia a **Barcelona**, tenia clar on un barceloní mai xafaria eixes llambordes si no era necessari, com era la **Rambla** i voltants. Ací la **plaça de la Reina**, els voltants del **Mercat Central** o la mateixa **plaça de l'Ajuntament** comencen a prendre eixe paper i no, no és gens agradable.

També resulta paradoxal que estem envoltats de franquícies

de les grans superfícies dedicades a vendre a preu d'or productes de primera necessitat a turistes però que els nadius i adoptats només entrem si és urgent. Per ficar un exemple, els que vivim entre la **plaça del Tossal**, les **Torres de Quart** i la vora del riu tan sols tenim un (1) supermercat en condicions on poder comprar de la mateixa manera que ho fa el veïnat del **Botànic**, la **Saidia** o la **Trinitat**, per ficar exemples de barris propers.

No queda ací la cosa, també tenim serveis bàsics (i públics) precaris, com el centre de salut, allotjat a un baix de la **plaça de Nàpols i Sicília** que és completament insuficient i està totalment obsolet. D'educació pública millor ni en parlem, molts pocs centres i alguns com l'IES Barri del Carme en condicions semblants a les del centre de salut.

Ara, lloguers de bicicletes tots els que vullgues, poder menjar-te un gofre amb forma de membre fàlic, també o poder comprar-te imants per a la teua nevera tot i que sigues de **València**, no cal caminar massa lluny, a menys de cent metres de segur que trobes algun basar que et pugui oferir un ampli ventall.

I és que el sentiment que m'envaeix contínuament és el de ser una especie de personatge que anima la vida al barri, de la mateixa manera que els operaris de Disneyland disfressats animen els parcs i a qui paga per visitar-los per fer-se un parell de fotografies. De vegades pense que arribarà el moment en el qual un guai

turístic em pararà anant carregat amb les bosses de la compra o potser, anant a agafar el cotxe de camí el treball i un batalló de turistes voldrà fer-se una foto amb mi.

És més, pense que la regidoria de Turisme ens deuria fer al veïnat funcionaris solament per fer la nostra vida al barri i ser part d'este gran parc temàtic que tenim. Per què tindre un dels cascs antics més grans d'Europa no és suficient sempre i quant el fem per als turistes una experiència immersiva.

I què millor que els free tours o les agències de viatges vengueren l'experiència completa, com ser habitant del **Carme** i fer vora dos quilòmetres per anar al teu hospital de referència. O donar voltes i voltes amb el teu vehicle després de pagar la taxa de rigor per trobar aparcament (si és que no tens garatge privat) després de les teues hores de treball. Per no parlar de la volta que has de fer si vols arribar a utilitzar el transport pú-

blic. És que si en comptes de visites de Papes, cotxes a tota hòstia pel port i demés boato hagueren fet la T2 com pensavem, hui dia el rovellet de l'ou de **Ciutat Vella** seria molt més accessible i eixa obra digna d'aparèixer a Megaestructuras.

Per acabar, com el títol ja resa, ser veí a **Ciutat Vella** és un acte de fe on has de sacrificar gran part de la teua salut mental, la teua butxaca i la paciència. I és una llàstima per què com ja he dit abans, és un casc històric enorme amb indrets on perdre's i disfrutar. Però clar, si qui ens governa li fa la catifa roja a aquell que ve, visita i no ajuda al manteniment l'harakiri és espectacular.

A la fi, acabarem sent una mena d'Asterix i Obelix i **Ciutat Vella** una Gàl·lia envoltada d'un imperi molt més globalitzat abillat amb mòbil de darrera generació, una motxilla i una cartera disposada a deixar-se una morterada en llocs sense ànima ni tradició.

ÀNIMA HISTÒRICA DE VALÈNCIA

Ciutat Vella és el cor històric de **València**, un barri on la història es viu en cada racó. Aquí es troben alguns dels monuments més emblemàtics de la ciutat, com la **Catedral de València**, la **Llotja de la Seda** (Patrimoni de la Humanitat) i les **Torres de Serrans**, que ofereixen unes vistes espectaculars.

Passejant pels seus carrers estrets, es poden descobrir places encantadores com la **Plaça de la Reina** i la **Plaça de la Mare de Déu**, on s'alternen cafeteries, botigues tradicionals i mercats locals. Cada cantonada té el seu encant, amb edificis que narren la història de la ciutat. A més, el barri és un pol cultural viu, amb galeries d'art, teatres i esdeveniments que omplen els seus carrers. És un lloc que fusiona el passat i el present amb una gran oferta d'oci i cultura.

Qui hi viu ací?

Andy - RocketNews / Shutterstock.com

Turisme masiu i el fill del forner

EMPAR QUINZÀ I LLEÓ

La sogra del tresorer

QUI HI VIU ACÍ?

No hi havia a València tanta gent com hi ha ara.
 El centre sempre ple del matí a la nit.
 Ara ho recorde mentre passeje pels carrers del Botànic.
 Han passat anys, molts anys;
 Han passat moltes coses...
 De sobte, encara m'arriba el silenci i la solitud
 del meu carrer a les nits d'estiu.
 No comprenc el turisme com una obsesió,
 com un desig incontrolable d'omplir els minuts
 I els segons amb imatges per a Instagram...
 Em desperta, de sobte, el tràfec de les maletes.
 Gent entrant als pisos turístics a qualsevol hora.
 Rius de gent passejant sense veure ni gaudir dels petits detalls,
 menjant paelles prefabricades amb «sangria»
 als bars de Ciutat Vella.
 Jo desitjava, a voltes, un turisme tranquil,
 que mire la nostra ciutat amb ulls meravellats
 i no des de la pantalla d'un mòbil...
 El nostre turisme no pot ser qui ens faça fora dels nostres barris,
 qui ens obligue a pagar un lloguer impossible
 o a renunciar a viure al centre de la ciutat.
 Tinc l'enyorança d'altres temps

perquè pense que encara són possibles.
Què voleu que hi faça!!
Sóc una sentimental, ho se;
o tal volta una inconformista
que es nega a creure que això no te solució.
Algú que desitja una ciutat millor,
més verda, més acollidora i més habitable.
Després comprenc que no hi ha voluntat política de canvi,
que sembla que l'únic important és l'economia
i els beneficis de les grans empreses i tot això i allò..
Que si no som els ciutadans qui reclamem el nostre lloc
no ho farà ningú per nosaltres.
Que hem d'eixir al carrer per a fer-lo nostre.
Hem de denunciar els abusos
i hem de proposar noves vies de convivència.
No hi havia a València tant turisme com hi ha ara,
car el turisme que volem ho hem de parir entre tots (i totes).

València per a veïns i visitants?

MIGUEL ANGEL REBOLLAR

Faller en la reserva

Joan_bautista / Shutterstock.com

Durant molt de temps, **València** ciutat va estar fora del panorama turístic tant a nivell nacional com internacional. Essent la tercera ciutat del país, **València** no tenia cap impacte, no ja al sector turístic, sinó també a la política i a la vida social nacional. Sempre a l'ombra de **Madrid** i **Barcelona** i superada per llocs com **Sevilla**, per l'impacte de l'EXPO 92, o **Bilbao**, des de la construcció del museu Guggenheim, **València** restava com una espècie d'aneguet lleig al que ningú feia cas ni s'apropava (amb l'excepció de la setmana fallera), llastrada per una manca sistemàtica de política turística, una visió molt curta i fonamentalment folklorista per part dels nostres polítics i una divisió civil letal provocada per l'anomenada «Batalla de València» als anys 70

i principis dels 80, un conflicte social que va provocar que la part més regionalista i espanyolista desitjara viure a **Madrid** i que la part més nacionalista i amb consciència d'identitat de país volguera fugir a **Barcelona**.

València no podia ser estimada perquè els seus propis habitants tenien la tendència a caure en l'autoodi, aquest tret valencià tan característic nostre, i li donaven l'esquena: Curiosament, tindre un dels cascs antics més grans d'Europa li perjudicava en lloc d'ajudar-la. Als anys 70 bona part dels districtes del **Carmen**, la **Xerea** o **Velluters** eren coneguts com a «Beirut» per la guerra que assolava la capital del **Líban** i, al mateix temps, per la gran quantitat d'edificis caiguts o en perill

d'enderrocament i per la degradació consentida per les autoritats locals, especialment, les pre-democràtiques, a la trama urbana fundacional de la ciutat. Aquests barris eren considerats per bona part de la societat benpensant zones de «putas, drogadictos y maricones», una definició molt superficial per a referir-se a alguns problemes que, sense dubte, existien com l'amenaça de les drogues, en particular, l'heroïna, o la prostitució marginal però que també es feia servir per denigrar una escena vibrant cultural i festiva i la lluita pels drets i llibertats individuals de la comunitat homosexual existent.

Alguns visitants il·lustres ens varen donar testimoni del escàs atractiu del «cap i casal». A finals dels 60, el prestigiós crític teatral britànic Kenneth Tynan escrivia en un dels seus papers que «en València se posa una fealdad ruidosa (...) dispuesta a repeler a los forasteros» i la batejava «la capital mundial del antiturismo». Uns anys després, al començament dels anys 90, el famós hispanista Ian Gibson elaborava una sèrie documental sobre Espanya per a la BBC dita «Fire in the Blood». Al visitar València i passejar-la es sorprenia del mínim impacte que la ciutat tenia en la resta de la geografia espanyola i la definia com «a place off the beaten track», es a dir, un lloc apartat especialment dels circuits turístics.

Tanmateix, alguna cosa comença a canviar amb el nou

mil·lenni: a finals dels 90 sorgeix al «skyline» de València la «**Ciutat de les Arts i les Ciències**» del volgut/odiat arquitecte/enginyer Santiago Calatrava, aquest faraònic «elefant blanc» com qualifiquen els britànics a aquells edificis o infraestructures pagades amb diners públics que ens costen a les nostres butxaques molt més del que ens retornen en beneficis. Poc després arriben els discutibles «grandes eventos», que estigam més a favor o en contra, posen a la ciutat al mapamundi: la «Copa del Amèrica» de 2007 i el Gran Premi de Formula 1 amb circuit urbà. L'aparició dels vols de les companyes de «baix cost» i la irrupció de plataformes d'hostatge no tradicionals com «Airbnb» fan la resta i capgiren completament la imatge turística de la ciutat. De sobte, davant de l'esgotament de Barcelona en particular, València rep l'etiqueta d'un «dels llocs a visitar a 2024» segons el prestigiós diari americà «The New York Times».

Sobtadament, València «mola». No és tan cara ni tan gran com Barcelona però manté l'esperit mediterrani de la bona vida. Ja està. L'hem fet. Hem passat de ser la capital del antiturisme a ser un dels llocs més «cool» del planeta. Per fi, estem tocant amb la punta dels dits el fet de ser «la millor terreta del món». Però no tot sembla de color de rosa. Com diu el sociòleg Vicent Molins del col·lectiu «València Vibrant»: «¿Quién està pensando en la ciudad que queremos

y no solo en la que vendemos?» Perquè si la ciutat que volem és a la que ens dirigim a hores d'ara amb tots els pitjors vicis del turisme actual, les perspectives de futur són molt negatives i ja sabem quins són els resultats: «gentrificació» i expulsió dels veïns dels seus barris, pujades de preus, proliferació descontrolada de pisos turístics i un fàstic generalitzat de la ciutadania que és la que manté viva la ciutat dia a dia. Hi ha algú aquí fora pensant quina ciutat volem?

Joan Francesc Mira va publicar ja fa un temps una guia de la ciutat

que s'ha convertit en un llibre clàssic amb una visió alhora crítica i emocional. El seu títol és immillorable per tancar aquesta reflexió: «**València** per a veïns i visitants». Aquesta hauria de ser l'aspiració que la nostra ciutat hauria de tindre: integrar el turisme com un motor econòmic però d'una manera sostenible per tal de convertir-la en un espai de trobament entre veïns i visitants. Tota deriva futura que no conjugue la convivència entre els que vivim a **València** i els que ens visiten no tindrà un final feliç.

ELS GRANS ESDEVENIMENTS DE VALÈNCIA

València és una ciutat que no para de vibrar amb una àmplia oferta d'esdeveniments culturals i esportius durant tot l'any. Un dels més destacats és la **Marató de València**, una de les curses més importants d'Europa, que aplega a milers de corredors de tot el món. El recorregut, que passa pels llocs més emblemàtics de la ciutat, és un esdeveniment que uneix esport i passió.

A l'estiu, **València** es converteix en una gran festa musical amb el **Festival de la Mediterrània**, que inclou música, dansa i arts escèniques de grups locals i internacionals.

Un altre esdeveniment important és el **Festival de les Arts**, un festival de música i arts visuals que reuneix a alguns dels artistes més destacats del moment en diversos escenaris de la ciutat. El festival té lloc a la **Ciutat de les Arts i les Ciències** i és una oportunitat única per gaudir de música en directe en un entorn inigualable. El **Festival de Vivers**, celebrat al **Parc de Vivers**, és una cita imprescindible per als amants de la música pop, indie i electrònica. Aquest festival aplega artistes destacats en un espai únic, convertint el parc en un gran escenari a l'aire lliure.

La ciutat també acull el **Open de Tenis de València**, un torneig important dins del circuit ATP i WTA que reuneix a alguns dels millors jugadors del món.

Per als amants de la música, el **Festival de Jazz de València** omple la ciutat de concerts de primer nivell a diverses sales i espais a l'aire lliure, mentre que el **Marina Sound** ofereix actuacions a l'aire lliure amb el mar com a telé de fons.

La vida a Disneyland

JOSE MANSILLA

@antroperplejo

Antropòleg urbà, assagista i professor universitari

Iringo Simon / Shutterstock.com

El terme *disneyficació* ha passat a la història, amb més o menys encert, com aquell que descriu com una societat és transformada, parcialment o totalment, en un parc d'atraccions. Va ser inicialment proposada per una de les mares dels estudis sobre gentrificació, la sociòloga Sharon Zukin, el 1996, però posteriorment popularitzat pel professor Alan Bryman al seu canònic llibre *The Disneyfication of society*, el 2004. L'ús i l'abús del mateix, a més del context en què va ser planejat, ha portat alguns autors a renegar-ne en certa mesura. No obstant això, potser no implica que compte amb prou potència gràfica per aplicar-lo a algunes de les situacions que viuen les ciutats.

D'aquesta manera, si ens referim a entorns urbans, un procés

de *disneyficació* es donaria quan els carrers, les places, els barris o les ciutats, més que estar pensats per a la vida i socialització dels veïns i veïnes del lloc, es troben disposades per a la seua explotació i mercantilització turística. Cal recordar que, a un parc d'atraccions, malgrat l'aparent espontaneïtat de tots els actes, cadascun dels elements presents es troben controlats i regulats. Des de la neteja del lloc, la disposició dels diferents elements estètics i les atraccions, els personatges que s'interrelacionen amb els visitants, els llums, de vegades la temperatura, la vigilància i el control dels comportaments, els espais de descans i refrigeri, etc. Un altre sociòleg americà, Ervin Goffman, en el seu estudi sobre les institucions mentals de la dècada dels 60, va definir aquest tipus

d'espais com a *institucions totals*, ja que total era el control exercit sobre la vida dels presents.

Un carrer o un barri *disneyficat* no pot ser, una institució total, ja que es tracten, encara avui dia, de l'espai de llibertat per excel·lència, allà on tot és possible, des d'una manifestació política a un robatori o una festa alcohòlica, però això no impedeix que diferents institucions públiques intenten, en la mesura del possible, acostar-ho al màxim a la definició original del concepte. L'objectiu darrere d'aquesta idea sol passar, d'una banda, pel control de la població i, de l'altra, per la conversió de les ciutats en objecte de producció, és a dir, la seua potencial mercantilització de cara al turisme. En aquest sentit, un espai urbà entrarà en procés de *disneyficació* quan les diferents esferes que el componen comencen a sentir la mà, no tan invisible, de l'Estat i el mercat sobre ell. Un exemple són les ordenances de convivència que hi ha en algunes ciutats, com **Barcelona**, **Alacant** o **Granada**, entre elles, o els plans d'ús o de dispositius culturals que persegueixen dinamitzar un entorn determinat, com ara el cas dels museus, els edificis icònics, els bars i restaurants o les places emblemàtiques. D'això no se n'escapa, per descomptat, alguns intangibles com les festes populars.

El capitalisme neoliberal està fundat, entre moltes altres qüestions, en la necessitat d'aprofitar i explotar cadascuna de les esferes socials com a elements productius.

La cosa tan coneguda de 'recursos infrautilitzats' moltes vegades es referix a les nostres voreres, els parcs infantils, els descampats o el patrimoni cultural immaterial, tal com poden ser les **Falles de València** o, per citar alguna cosa més, les **Festes de Sant Joan a Ciutadella, Menorca**. La seua promoció i 'feta valdre', un altre dels eufemismes per parlar de mercantilització, amaguen una dinàmica d'acumulació per desposseïció, on els desposseïts són els seus veritables protagonistes, la població local, i els que acumulen, amb l'anuença de l'administració pública i els visitants, els sectors productius que aprofiten aquesta nova esfera verge d'exploració per fer negoci. La transformació d'un fet social total, seguint a l'antropòleg Marcel Mauss, com poden ser les Falles valencianes, en una baula de la cadena productiva vinculada al turisme, només fa que desvirtuar i afeblir el veritable objectiu d'aquest tipus de festes, la creació d'identitat i comunitat.

La vida a Disneyland es torna impossible, ja que els diferents elements i mecanismes socials que, anteriorment, estaven disposats per poder dur a terme les diferents activitats d'una vida quotidiana, passen a engrossir la cadena de valor que és rendibilitzada per un sector específic del conglomerat productiu. Així, en realitat, la *disneyficació* no és res més que un altre terme per parlar de turistificació on els veïns i veïnes interpretem els papers d'una comèdia sense gens de gràcia i a la que s'ha de posar un *The End*.

Passe, passe, que veurà el piset!

LUIS MIGUEL PÉREZ

Integrador Social

58m², tres habitacions, un lavabo complet i un saló/cuina/menjadors; a un barri que no et diré però que es ben prop de la frontera de la ciutat i a la vegada prop del centre; reformat, sense moblar i sense despeses d'aigua ni llum inclosos: 780€. I encara n'hi ha de gent que em dona l'enhorabona. Ojo, que jo «content» perquè tal i com està la cosa, i sent a València ciutat el puc considerar UNA GANGA AMB MAJÚSCULES.

Et poso en context per a que no t'hem perdís: jo soc de **Barcelona**, una ciutat en la que pots fer de tot, des de un *scape room* fins a una nit de tecno a l'Àpolo o fer-te un brunch a les dotze del migdia i sopar a les sis del vespre. Bueno, he de reconèixer que de tot de tot... no es pot fer, hem perdut moltes

costums de sempre com baixar al bar de la Mercè a esmorzar un *entrepà bocadillo* de botifarra, anar a pe'l diari al quiosc de l'Antonio i el «*si no portes suelto ja m'ho pagaràs demà*», o el viure en el centre, o al no centre o a la ciutat en si mateixa perquè resulta que el pis que llogaven a la teva àvia per 400€ ara et costarà quatre vegades més, no vull ni mencionar tal infame quantitat.

Ara que ja ho saps tot, no trobes res familiar en aquestes dues històries?

Evidentment, ja ho saps, es el que està passant en totes les grans ciutats del país. No penso avorir-te fent-te llegir dues pàgines dient coses com: *La llar es un dret i no un negoci o la culpa es del gobier-*

no. Tu i jo sabem, estimat lector, que això va d'altra cosa, de la sàtira, de la crítica i sobre tot de veure les coses des d'una perspectiva que ni jo sabia descriure't... una perspectiva més valenciana? Més fallera?

Es possible que d'aquí a tres anys si tot continua igual haure de deixar el que ara es la meua casa i buscar un altre lloc on viure, com vaig haver de fer quan vaig vindre de **Barcelona**, però això es cosa del futur. De moment vull fer recerca de problemes i a veure si entre tots podem alçar-nos amb solucions. Hi ha res més valencià?

Va que començo jo:

Un dels majors reptes que tenim ara mateix es el turisme, està molt bé, ens encanta ensenyar-li al mon *lo nostre*, però som massa gent i la ciutat te un espai limitat. També em de reconèixer que ens ho em buscat nosaltres solets; a qui se l'acudeix tindre la ciutat amb millor qualitat de vida del mon per viure -segons una revisteta que ya os pillare- o tindre una festa Patrimoni Immaterial de la Humanitat segons l'UNESCO? Això de la millor terreta del mon no es perquè si, han agut moltes generacions abans de la nostra que s'han treballat aquesta marca sense elles ni ells saber-ho, i està clar que funciona, però hem de fer alguna cosa per poder conviure tots abans de que algú pegui una empena a una bicicleta de lloguer amb un alemany a sobre -has de reconèixer que més d'una volta se

t'ha passat pe'l cap la idea i no esta bé, pensar-ho si, fer-ho no-.

Per aquest inconvenient crec que tinc una solució: LA TERRETA WORLD™. Un parc d'atraccions i resort per viure la plena experiència valenciana plena. Amb paella amb gambes i pèsols, castells totes les nits, falles 365 dies a l'any i per descomptat baixos comercials reconvertits en pisos de dues habitacions i un bany on es poden ficar 7 persones perfectament. Lo de refer la **Ciutat de les Arts i les Ciències** millor ho deixem que prou està costant la primera versió, millor posar autobusos per que la vinguin a veure amb la resta de monuments històrics.

Ara que ja tenim als turistes a LA TERRETA WORLD™ haurem de fer alguna cosa amb tots els pisos buits que es quedaran a la ciutat, que ja es sumen a la resta que hi havia. Està clar que la proliferació de baixos turístics (i algun altre que no es una planta baixa) i la gentrificació dels barris que sempre han sigut del poble està suposant un problema greu a l'hora de trobar un lloc on plantar el cul i no moure's per la resta de la seva vida, això que van fer els nostres pares i avis però que ara sembla un somni utòpic.

Com ja podràs imaginar, tinc solució, i es molt senzilla del que penses. Avui dia... tot te patrocini, un camp de futbol, una marató, inclòs les falles; tots reconeixem les tanques grogues del famós arròs que envolten els monuments o els les llums de la *verbena*

d'una ampolla d'aigua roja, perquè no anar més enllà? *Si no puedes con el enemigo, únete a él.* Perquè no La Crida T*cnocasa? O La Plantà Caix*bank? O la Cremà Ideal*s-ta? Jo crec que si som llestos ens podrem emportar una bona rebaixa de preus, no?

No em pots dir que no soc creatiu ni imaginatiu. Pot semblar que no estic bé de del cap, i es veritat, pot ser que estigi entre un poc boig, un poc cagat i altre poc fart, però el que està clar es que ara per ara només puc mirar al present i intentar gaudir de tot el que tinc: un sostre al meu cap, pocs diners al compte i una ciutat meravellosa que m'està regalant més del que voldria tindre mai, encara que el futur sigui incert.

ALGUNES DADES

Els preus de la vivenda a la ciutat de **València** han experimentat un augment en els últims anys, tot i que encara es mantenen per sota de les grans ciutats com **Madrid** o **Barcelona**. El preu mitjà per metre quadrat oscil·la al voltant dels 1.500 a 2.000 euros, depenent de la zona i les característiques de la propietat. Les zones més demandades, com el **centre històric**, l'**avinguda de l'Oest** o el barri de **Russafa**, presenten preus més alts, mentre que les zones perifèriques com **Alaquàs**, **Torrent** o **Benimàmet** són més accessibles.

Així mateix, el mercat de lloguer també ha vist una tendència a l'alça, amb un preu mitjà per lloguer de 850 a 1.200 euros per un pis de dos o tres dormitoris al centre de la ciutat. Els barris més turístics, com **Ciutat Vella** i el **Cabanyal**, tenen preus més elevats en comparació amb altres àrees, com **Russafa** o **Benicalap**, on el cost és més baix, tot i que també està en augment.

Malgrat aquests augments, **València** segueix sent una ciutat amb un cost de vida relativament assequible en comparació amb altres ciutats europees. A mesura que la demanda creix i la ciutat continua atraient nous residents, es preveu que els preus de la vivenda continuïn augmentant.

La trampa del Turisme

PALOMA VERDEGUER SALVADOR

Professora de Turisme

SANTI MATEU BLASCO

Professor de Formació i Orientació Laboral

*Quan més a prop us trobeu,
més conscients sereu
del camí que us queda per recórrer.*
Anònim

València en alça

«*The New York Times* elige Valencia como uno de los 52 mejores destinos del mundo para ir en 2024». (El País, 10/1/24). «*Valencia es la segunda ciudad del mundo para vivir, según la revista Forbes*». (Cadena Ser, 25/11/2024).

València està de moda.

En els darrers anys, ningú ja no ho dubta, ha guanyat visibilitat tant a escala internacional com nacional. Amb l'entrada en el primer quart del segle XXI ha esdevingut una destinació turística de primer ordre i s'atreveix a coquetejar amb allò de ser «una gran ciutat».

A més, si es vol viatjar a **València** cal programar-ho amb suficient antelació perquè les ofertes de pernoctació desapareixen amb rapidesa. La marca «**València**» ha pujat la seua cotització en els preuats mercats del màrqueting. L'any 2024 va rebre prop de sis milions de visitants vinguts de tot arreu. Majoritàriament italians, holandesos, alemanys, francesos, anglesos, nord-americans, venen buscant una barreja de sol, platja i cultura, en un entorn amable pel clima mediterrani i perquè ací, encara es pot respirar ambient de «ciutat habitada». És a dir, **València** encara no està sobresaturada turísticament i això permet als visitants prendre el pols a la ciutat i viure una experiència més autèntica.

També, apareix en quasi tots els llistats aquells de «les millors ciutats al món per a viure». Per què? Doncs bàsicament perquè el preu de l'habitatge i de la vida és molt assequible per als estrangers, la ciutat és ampla i verda, té una oferta d'oci molt decent i ofereix oportunitats de treball i de negoci.

És així com la volem?

Semblaria doncs que tot són avantatges, per als valencians i les valencianes, amb aquest nou *statu quo* de la ciutat del Túria. Però, almenys així ho pensem nosaltres, res més lluny de la realitat. Darrere dels aparadors de vidre hi ha moltes ombres que amaguen les conseqüències i els efectes negatius de tal creixement turístic.

Entre d'altres podem destacar un flux de desplaçament dins de la mateixa ciutat. I és que, degut a la saturació del mercat immobiliari i la pujada del preu de l'habitatge, s'ha produït un fugida del veïnat autòcton dels barris més emblemàtics cap a altres zones perifèriques, més assequibles. Aquesta fugida porta a conseqüències molt dolentes des d'un punt de vista social. Les infraestructures públiques es veuen afectades amb aquestos transvasaments perquè obliguen a redimensionar els serveis públics a un ritme difícil de preveure i dotar. Les transformacions s'han de poder planificar. A més a més, els barris que pateixen aquesta «diàspora» perden

la seua personalitat i són afectats per una «despopularització» cultural. I si una ciutat perd els seus barris més emblemàtics perd la seua identitat. En aquest procés de deteriorament es produirà una pèrdua de memòria col·lectiva, perquè l'anonimat dels turistes esborrarà les petjades del passat i condemnarà els carrers al silenci. Els barris buits seran el preàmbul de la desaparició dels moviments veïnals.

D'altra banda, el món laboral també pateix les conseqüències de la turistificació, entesa com un excés desmesurat de visitants. El turisme, per natura, és estacional i es fonamenta en una activitat econòmica que aporta poc valor afegit i que és molt sensible a totes les vicissituds. Açò fa que la majoria dels llocs de treball que depenen del turisme siguen precaris i inestables.

És per això que pensem que cal una reflexió seriosa, i perquè no serena, que aborde «la qüestió» en totes les seues dimensions. Caldria plantejar-se col·lectivament què hem guanyat i què hem perdut i sobretot si ha valgut la pena. La ciutadania valenciana no ens podem permetre el luxe d'obviar la pregunta de quina **València** volem.

Viatjar tant no és necessari

A **València** comença a créixer un sentiment turismofòbic. Entre el veïnat es palpa una certa sensació d'invasió de l'espai propi que, des del nostre punt de vista, està

sobradament justificat per les alteracions que hem explicat amb anterioritat.

Però no hauríem de caure en l'errada de pensar que els valencians i les valencianes som sempre les víctimes. Fem una reflexió honesta: moltes vegades invertim els rols i quan eixim fora, som nosaltres els qui esdevenim els turistes que arrasen altres ciutats, altres territoris, altres paisatges. La majoria de nosaltres viatja en aerolínies *low cost*, ens allotgem en apartaments turístics i passegem pels carrers de la destinació amb un gelat i un mòbil a la mà.

Aleshores també hem de tenir cura i sospesar amb precisió les nostres valoracions i conclusions. Viatjar està de moda. Podem afirmar, amb determinació, que el turisme ha esdevingut una necessitat en les societats desenvolupades. Però, per què hem convertit viatjar en un producte de consum de masses? Per què necessitem desconnectar de la rutina, canviar d'aires d'una forma tan insidiosa? A vegades sembla que viatjar ha esdevingut un posturreig superficial, entés com una actitud de mostrar, generalment en les xarxes socials, formes de comportament, gustos i postures concretes per a donar una imatge determinada. Una imatge que esdevé pura façana sense coneixement vertader del lloc que s'ha visitat. Un reflex més d'aquesta postmodernitat líquida en la qual estem instal·lats (Així com ens la defineix Zygmunt Bauman).

Potser no hem sabut trobar l'equilibri entre treball i temps lliure, potser no hem après a valorar el que tenim, potser podríem centrar els nostres esforços a conèixer la nostra terra i gaudir a fons del que tenim a casa.

I per acabar, i citant el gran còmic italià Dario Fo, podríem dir que ací no paga ningú! Perquè qui ha de fer front a totes les despeses invisibles a mig i llarg termini que genera el turisme? El desgast dels recursos naturals finits afecta fonamentalment les persones que estan al territori permanentment, les persones que hi viuen, i no les persones que estan de pas. Les persones visitants com a mínim haurien de contribuir a eixe procés de compensació (Sí, amb la taxa turística per exemple). O prenem consciència i actuem o se'ns farà tard, no confiem en allò del turisme sostenible (i la seua relació oximòrica), perquè tal vegada no siga més que una autèntica trampa.

DESTÍ TURÍSTIC EN AUGE

València ha consolidat la seua posició com a destí turístic destacat, amb més de 2,5 milions de visitants anuals. La ciutat atraeix turistes per la seua oferta cultural, gastronòmica, els seus espais verds i les seues platges. **La Ciutat de les Arts i les Ciències** és un dels seus principals atractius.

Un país de cambrers

IMMACULADA CERDÀ

Secretària de l'AVL i tècnica lingüística de la Diputació de València

Radu Bercan / Shutterstock.com

QUI HI VIU ACÍ?

Tot en cau de les mans! No podeu imaginar una persona amb pitjor equilibri i visió perifèrica que jo. Observe els bons cambrers, amb les safates plenes deixar cada plat, got o botella davant dels clients mentre mantenen la resta de la comanda en equilibri i no puc deixar de manifestar la meua admiració més sincera. Envege també la paciència amb què esperen que algú del grup li faça cas mentre repetix per tercera vegada qui volia el tallat o mantenen el somriure metre senten la mateixa broma per mil·lèsima vegada.

Bons professionals que no fan un viatge amb les mans buides, que sempre que entren o ixen de la sala miren com un far com estan totes les taules. Hòmens i dones que atenen des del respecte, sense adu-

lació, que recorden com pren el café el client habitual i que fan sentir l'ocasional com si formara part de la mateixa parròquia.

Un col·lectiu de treballadors absolutament desprotegit, amb jornades infames i salaris poc realistes.

L'hostaleria és un món molt diferent des d'un costat i un altre de la barra. En el país dels bars i les terrasses, ens mirem l'ofici com un servici, una cosa a la qual tenim dret i no com el que és: un negoci que té una part fosca, en B, més gran del que ens podem permetre. Soc filla de forners, sé què és treballar quan tots estan preparant-se per a la festa. L'ofici del forn és molt bonic, té tracte amb la clientela, oferixes un producte de primera necessitat però també per a les ocasions, formes part dels dies més

importants de persones que aprecies..., té molt en comú amb l'hostaleria inclosa la part del treball nocturn. És un ofici bonic, que no he volgut per a mi ni per als meus fills.

El gremi dels forners fou el seu dia un gremi potent, que establia tornos per a les vacances d'estiu, preus mínims per al pa i formació per als agremiats. Un món passat que s'ha deixat perdre, que ha perdut la batalla enfront de tants competidors: supermercats, franquícies... fins i tot gasolineres! Amb tot, els pocs forns artesans que alcen la persiana veuen recompensada la seua activitat amb clientela fidel, reconeixement i jornals dignes.

El mercat de l'hostaleria és dels més desregularitzats, on el salari mínim és la Carta als Reis. Refugi d'immigrants, les cuines estan plenes de gent amb pell fosca i les barres i taules ateses per persones menys racialitzades, que parlen anglés però que et miren amb els ulls com a plats si els demanes un café amb llet. Passege per **València** i mire com la drogueria s'ha transformat en un lloc de café per a endur-se'n o un negoci de lloguer de patins o bicicletes. El bar de barri ara és un gastrobar on mengem les mateixes delícies internacionals congelades que trobem en el següent gastrobar. El que més m'impacta és com ens hem italianitzat. Llocs de pasta fresca i pizzeries sorgixen com si en lloc d'arròs al forn el risotto siga el nostre plat nacional. Costa de trobar on menjar una paella que no siga de pot o que no tinga foie, mentre panettones, tiramisús

i pestos substituïxen mones, coques de carabassa i alliolis. Ja no demanem café sol, tot és espresso!

No em consola que **València** no siga una excepció. **Barcelona** ha patit abans que nosaltres esta turistificació que va de la mà de la despersonalització i de l'especulació immobiliària i no li va bé. Les grans capitals del món amb un atractiu per al turisme s'estan convertint en parcs d'atraccions on els turistes són pobladors temporals amb tots els drets i cap obligació —A **València** ni taxa turística han de pagar! Mentrestant, el veïnat, cada vegada més escàs, és vist com els colons als aborígens, indígenes que parlen llengües estranyes els costums dels quals no cal respectar.

Atacar els turistes que venen a casa nostra mentre practiquem un turisme *low cost* ferotge crec que és ser hipòcrita, però enyorar temps passats on només els rics podien viatjar tampoc no té sentit, sobretot si no tens la butxaca ben folrada! Com en tot, entre el poc i el massa, la mesura passa. I la mesura passa per regular. I el mercat mai, mai, vol regles. El mercat vol llibertat, si les coses van bé, i el mercat vol rescat, si les coses van malament; però mai no torna els diners, o han repartit dividendes amb vostres els bancs que rescatàrem en l'última crisi i que ara tenen beneficis? Les regles no tenen bona fama, però són imprescindibles per a evitar abusos i especulacions.

M'agrada molt el meu país, no em vull sentir turista o aborígen a ma casa.

Festes

lonov Vitaly / Shutterstock.com

Falles i veïnat: la revolució de Borrull Socors

FRANCISCA MARIA HIPÓLITO BONET

Fallera de Borrull Socors

FESTES

No sé si a tot el món que llisca aquest article li sonarà o sabrà què és una comunitat energètica local, al contrari de les falleres i fallers de **Borrull Socors** que ho saben perfectament. Doncs si no ho saps, aquest article va d'això.

Què passa en el teu barri quan els comerços que coneixies de sempre ara són uns baixos amb una caixa en la porta, una finestreta amb reixes i per les teues voreres el que sents quasi tot el dia són rodets de maleta amunt i avall trrrrrrrrr trrrrrrr??

Doncs passa que hi ha més turistes que veïnes.

Què passa quan et diuen que el turisme és riquesa per a la ciutat, però tu a penes arribes a final del mes? On està la teua part d'eixe pastís? Doncs no hi és. Tu pagues

impostos i amb el turisme guanyen altres. De fet, ni tan sols paguen la taxa turística que els faria contribuir amb els serveis públics que utilitzen de neteja, de transport, d'il·luminació de carrers...

Què passa quan no pots quasi caminar per les voreres per anar a ca ton pare perquè tot està ple de terrasses que no deixen ni passar? Doncs que l'espai públic s'ha privatitzat en benefici de l'hostaleria.

Què passa quan el centre s'ompli de franquícies i la teua ciutat podria ser qualsevol altra d'Europa, porque tots els centres són iguals? Doncs que la **València** que coneixies ara és a prop de ser un parc temàtic pres per turistes i creueristes.

Però també és eixa ciutat que en alguns moments es transforma

en un poble i en cada cantó es tanquen els carrers i la gent ix a beure i dinar i ens vestim amb les robes tradicionals i escoltem pasdobles de tota la vida tocats per xarangles formades pels nostres joves músics i fem la ciutat nostra i ens apodrem d'ella.

Eixe esperit no és sinó el veïnat que retorna, valencians i valencianes, orgullosos de la seua tradició, que prenen la ciutat per fer festa i crítica. I què em diries d'un veïnat que s'uneix per fer front a la crisi climàtica i junts enfortir la seua necessitat d'energia? Doncs que podem fer un còctel amb una falla i un grup de veïnes i junts constituir una Comunitat Energètica i tornar a veure la força de la unió i la col·laboració per arribar a fites majors.

I amb aquest embolic de preguntes i respostes el que sí que puc contar-te és que la **Falla Borrull Socors** ha tornat a fer-lo: ajuntar falles amb medi ambient i crear xarxes veïnals que van més enllà de la festa.

Ara ja formem part d'una Comunitat Energètica Local al costat de veïnes i veïns de **Ciutat Vella**, per l'empoderament energètic. I voldríem engrescar els comerços de proximitat que resisteixen, i més veïns, per gestionar col·lectivament els recursos energètics; perquè la unió fa la força, perquè les necessitats col·lectives es resolen amb solucions col·lectives. Innovació social i experimentació fallera per millorar la nostra ciutat. Així som a **Borrull Socors**. Benvingudes.

BORRULL-SOCORS

La **Falla Borrull-Socors** és una de les falles més emblemàtiques de la ciutat. Situada en el barri del mateix nom, aquesta comissió fallera té una llarga tradició que es remunta a principis del segle XX. Durant anys, ha estat una de les més destacades per la seua qualitat artística i la seua capacitat per fer front a les novetats que ofereix cada edició de les Falles.

El seu treball en la creació dels monuments és una de les seves majors identitats. Els artistes fallers que treballen per a aquesta comissió són reconeguts per la seua capacitat creativa i la complexitat dels seus dissenys. Els monuments, que solen abordar temes d'actualitat o de crítica social, són una de les principals atraccions de la festa, i any rere any aconsegueixen deixar una empremta memorable.

A més del monument, la **Falla Borrull-Socors** destaca pel seu esperit de convivència i col·laboració. La comissió organitza nombroses activitats durant tot l'any, des de sopars i festes fins a actes solidaris i culturals. El dia de la cremà, quan el seu monument es converteix en flames, representa el punt culminant d'una intensa setmana de celebració, emoció i tradició. La **Falla Borrull-Socors** és un exemple de passió fallera i arrelament a la cultura valenciana.

Les Falles vistes des de fora

Reflexions sobre la transformació
de València des d'Extramurs

BEGOÑA IBÁÑEZ

Historiadora de l'art (entre altres tantes coses)

Thomas Nuehnen / Shutterstock.com

FESTES

Començaré demanant disculpes per qualsevol barbaritat que puga dir. Parlaré d'una festa i d'un món que conec des de fora, com a una observadora. Ara per ara, la meua contribució a les falles es pot mesurar en consumicions a verbenes, i loteria. Molta loteria.

Vaig tornar a **València** fa quasi tres anys, després de nou a diferents ciutats i pobles. En arribar, em vaig trobar una ciutat que no era la que havia descobert durant els meus anys d'universitat. I, les primeres Falles van ser una experiència diferent, que en alguns moments vaig arribar a trobar asfixiant.

I és que encara que tots hem dit en alguna ocasió (quasi sempre amb una copa a la mà) que **València** és la millor terreta del món, no ens

esperàvem que ens farien cas i vindrien a comprovar-ho. Acostumats al turisme de temporada, no havíem pensat que aquesta situació poguera durar tot l'any, i molt menys en Falles! No sé si us haurà passat, però sempre que havia intentat explicar la festa a forasters em miraven com si estiguera un poc tocada de l'ala.

Els canvis a la ciutat han afectat també la vida fora de les zones més centríques. Ara, els turistes no estan només a la platja, o als hotels. Poden ser els teus veïns del primer aquest cap de setmana, o anar al baret de baix de casa perquè han vist a les xarxes socials que és el millor lloc on menjar *no-sé-què*, recomanat per *no-sé-qui*.

Tinc la sort de viure a un edifici on els veïns ens reconeixem. Dic reconeixem perquè pot ser, no sàpiga

el nom de la veïna del cinquè, però si ens creuem al supermercat puc dir-li «hola» sense semblar una boja. Però amb l'aparició de cadenes de cafeteries de cafès amb nom enrevesats, on si et demanes una «torrada amb tomaca i un tallat» et miren confusos, sé que aquesta situació té data de caducitat.

Durant Falles sembla que per aquesta banda de la ciutat, el fenomen va més a poc a poc. De vegades, em sembla que hi ha un mur ens separa del centre de la ciutat. El note tornant a casa qualsevol dia, quan, en travessar **Ferran el Catòlic**, deixe enrere una llauna de sardines i tinc el carrer per a mi; o quan, un cop deixe enrere **Àngel Guimerà** desapareixen les paradetes de xurros i bunyols a cada cantó.

Per ací, encara hi ha falles que anuncien el programa apegant cartells als fanals, compartint amb la gent del barri el que tenen pensat fer durant els dies de festa per si algú vol unir-se; i en alguns casos ni això, i recorren només al boca a boca.

Durant els últims anys, he anat a un parell d'activitats, i s'agraeix poder gaudir d'espai personal. L'ambient en aquestes situacions sol ser més personal que en els actes més massificats. En cas de retard, no és estrany que la persona que tens al costat et mire i diga «el dia que fem una cosa a l'hora...», o pots apropar-te tant al monument per a La Cremà que en sortir el primer coet sents la urgència de ficar distància. Malauradament, no en totes les falles del voltant és així. N'hi ha d'algunes on, si vols poder entrar a la discomòbil sense fer massa cua, has d'eixir de casa prompte, o t'arrisques a què la nit et passe esperant.

Soc conscient, que és molt difícil que aquesta situació canvie. No fa molt, algú em va dir que volia vindre a **València** aprofitant les Falles. Jo, que sempre havia intentat convèncer amics i coneguts perquè vingueren, vaig contestar que no calia. No recorde bé els motius que vaig donar per a justificar-me, però recorde pensar «això ens faltava, més gent».

FALLES: UN ATRACTIU TURÍSTIC MUNDIAL

Les Falles de **València** atrauen cada any més de 1,5 milions de turistes de tot el món. Durant aquesta festa, la ciutat es transforma, amb activitats com la plantà dels monuments, la masclètà i la cremà. Els visitants gaudeixen de l'ambient festiu, les tradicions, la gastronomia i els espectacles de foc, convertint València en un destí imprescindible. Aquesta afluència de turistes genera un gran impacte econòmic, especialment en sectors com l'hoteleria, el comerç i el turisme cultural.

Millor amb rebequeta

FRANCISCA MARIA HIPÓLITO BONET

Fallera de Borrull Socors

FESTES

València. 1986

→ Gener-febrer

Abriga't que hi fa molt de fred. Camiseta interior per dins de les calces, leotardos, camisa, falda, jersei de llana, l'anorak del col·le i cap al bus. Així em vestia cada matí d'hivern, després dels Nadals, amb l'uniforme del col·le fa trenta-vuit anys.

→ Març

Fa dia de falles i el solet calenta si et fiques on no fa vent, perquè pega prou i és gelat, gelat.

→ Abril

Les Pasqües per estrenar la roba pasqüera: jaqueteta, pantalons, bruseta, vambes i calcetins de cotó, i encara amb camiseta interior, perquè alguns dies fa frescoreta i una és molt de constipar-se.

→ Maig

Què bonic anar al col·le sense jersei i amb uns calcetins rojos, curts, tan graciosos... fins al turmell amb totes les cames a l'aire! Ah! I és el mes de Maria: cantem i li portem flors.

→ Juny

«Hasta el 40 de mayo no te quites el sayo». Doncs això, que per fi sembla que em llevaré la samarreta interior i portaré mànega curta per a fer gimnàstica al col·le.

→ Juliol i agost

En vacances mai es passa fred ni calor, per això, perquè són vacances: Bikini, platja, piscina, vestidets de tirants, bermudes, samarretes, xancles, sandàlies. Berenar-sopar a la plaça, polo de llima d'Avidesas...

➔ Setembre

En les festes del poble cal anar abrigada perquè a les nits fa molt de fred. Però molt és molt, sobretot al Carrer de Sant Roc que ve la frescor directament del riu i et quedes «pajarito» així que es fa de nit. Fiquem les mantes i em gite amb un pijama d'hivern. Ma mare em calfa el llit abans que em gite amb una bossa d'aigua calenta.

➔ Octubre

Què bonic és tindre el pont del nou d'octubre i del dia dotze! Mon pare tots els anys li regala a ma mare la Mocaorà. En octubre plou i plou molt, és el mes de la gota freda, i a mi mai m'han agradat les botes de pluja, perquè quan ja no plou els peus es calfen i suen molt.

➔ Novembre

El dia de Tots els Sants estrene l'abric d'hivern (si toca any d'estrenar). Si no, doncs traiem el de l'any passat, que encara em ve bé i ens fiquem elegants per anar al poble, al cementiri, a ficar flors en els nínxols dels meus besavis. Mira que m'agrada aquest matí! Mentre ma mare neteja i fica les flors en el gerros i ho deixa tot ben bonic, ma germana i jo dotoregem per les tombes buscant avantpassats amb els cognoms familiars: Bonet, Gil, Barrachina... i mirem l'edat en què es va morir. Pense que abans la gent no vivia tants anys com ara...

➔ Desembre

Desembre sempre ha sigut el mes de cantar el concert de Nadal, de vendre la loteria de Pe-

queños Cantores i per suposat de Nadal. Abriga't bé quan eixes de ca la iaia i és de nit, respira pel nas fins que apleguem al cotxe, no et constipes... És que jo era molt de constipar-me (crec que ja ho he dit).

I aixina passavem l'any amb quatre estacions: primavera, estiu, tardor i hivern. I aixina ho descrivia el meu llibre de Naturals d'EGB: «El Clima Mediterráneo ocupa el área más extensa de España. Costas orientales y meridionales de la Península Ibérica, e Islas Baleares. Sus precipitaciones son moderadas, entre 800 y 500 mm, o escasas, menos de 500 mm. Su distribución es irregular y caen en forma de tormenta. Temperaturas: Inviernos suaves por la influencia del mar y veranos largos y calurosos.»

València, 2024

Fa dia de falles tot l'any. Primavera eterna.

Mesos d'estiu agobiants, de nits sufocants on no es pot quasi ni dormir i dies de derretir-se si no trobes una ombra.

La tardor? Una llegenda urbana cantada en cançonetes que parlen de fulles grogues i castanyes.

L'hivern dura 10 minuts. Adéu als jerseis de llana, bufandes, gorros i guants. Si de cas te'ls fiques un dia, per a lluir outfit hivernal i que el teu cap es quede tranquil. Ara bé, de segur tornaràs suadíssima a casa.

Ens anem adaptant i ara ja s'estila més la moda ceba: capes i capes

acabant en una samarreta, perquè qualsevol dia poden fer 25 graus. A primera i última hora, abrigadeta per no costipar-te, perquè fa molta humitat. A mig dia, suant el braç on portes carregant tota la roba d'abric que et sobra perquè vas en mànega curta. Hi ha que anar amb molta cura per a que l'estil disfressa no s'apodere de tu.

I aixina anem, amb un summer non-stop patrocinat pel canvi climàtic.

ELS EFECTES DEL CANVI CLIMÀTIC A VALÈNCIA

El canvi climàtic és una realitat que està afectant de manera progressiva a la ciutat de **València**, amb un increment notable de les temperatures, una alteració dels patrons meteorològics i l'augment de la freqüència de fenòmens extrems com les sequeres i les fortes pluges. Aquestes alteracions tenen un impacte directe en la qualitat de vida dels habitants, en l'agricultura i en la gestió dels recursos hídrics.

A **València**, la temperatura mitjana anual ha augmentat considerablement en les últimes dècades, la qual cosa ha provocat onades de calor més intensives i llargues. Això no sols afecta al benestar de les persones, sinó que també incrementa la demanda d'energia per a refrigeració, fent que els costos econòmics i ambientals siguin més elevats. Les fortes pluges que es produeixen a la ciutat han provocat inundacions en diversos punts, posant en risc les infraestructures i la seguretat dels ciutadans.

L'augment del nivell del mar també és una preocupació per a **València**, ja que pot afectar les platges i el front marítim, un dels majors atractius turístics de la ciutat. Per tot això, **València** ha començat a adoptar diverses iniciatives per mitigar els efectes del canvi climàtic, com la implementació de zones verdes, l'ús d'energies renovables i el foment del transport públic sostenible.

Estrangers, gentrificació, turisme i Falles

MATÍAS SÁEZ

Persona del món que es pregunta moltes coses

snob / Shutterstock.com

FESTES

Com dir-li que no al meu amic de l'ànima, com dir que no a l'opunitat de materialitzar el que porte pensant.

Hola! Soc Matías, argentí, un poc xilé, un poc canari, una miqueta català i ara jo crec que sí, també un poc Valencià.

Vaig arribar a **València**, a començar de zero una vegada més, ja coneixia aquesta ciutat, sempre va existir eixa fantasia que un té quan coneix un nou Lloc: Jo em veig vivint ací. I mira per on ja són quasi dos anys. Sempre l'havia coneguda en ebullició Fallera, sorpresa la meua quan vaig començar a viure ací que **València** i adonar-me que no és una ciutat per als vianants.

Com no enamorar-se de **València**, els seus carrers, el seu Túria, les taronges, eixa Llum de postal

eterna, tots els colors, eixa bellesa amb o sense Falles. Jo i el meu talent per a viure en llocs Bells.

Un plaer poder anar caminant a tots costats, visc a L'Olivere-ta, el meu amic al Carme, altra amiga al carrer Linares, un altre per la Petxina, treballe a Russafa i tot això m'ho camine felix de punta a punta. En les meues caminades vaig amb la música de gom a gom, rotllo videoclip dels noranta. M'encanta observar els edificis, les cases, els comerços... bo, els Baixos turístics. Això no m'encanta observar-ho la veritat, em fa pensar sí, ja que no soc arquitecte ni interiorista, em menja la curiositat dels plans i la distribució. Com es fa per a crear dos apartaments turístics en un local/baix que en algun moment va ser

la Merceria de la Senyora Vicenta? És potser la llum natural un Luxe de residents i no de turistes? Potser ja no necessitem merceries, ferreteries, vida de barri? Tot el que ens envolta ara ha de ser Aesthetic per a poder compartir-ho en les nostres xarxes socials?

La sort d'haver viscut en tants llocs és que he creat una potinga de coses, diverses coses, que em fan ser i em fan abraçar tot el nou.

La mala sort és que segons sembla em faig massa preguntes. Perquè he vist com en els llocs bells, el turisme agressiu corroeix la idiosincràsia, esborra el que fa una cosa especial, ens tira dels barris, ens fa homogenis en el mal sentit.

Quan dic això em plantege si m'estic contradient, és una lluita amb mi mateix. Soc estranger, soc migrant, soc net de migrants, fill d'una migrant que d'algun mode va escapar d'una dictadura. La meua nacionalitat és fruit d'anades i vingudes de ments i ànimes curioses i insatisfetes. Com puc estar dubtant si és bo o no que siguem més globals, amb més idiomes en cada racó, de pells de diversos colors, de sabors per a tots els gustos?

Dels meus llocs bells en els quals vaig viure vaig aprendre que cal unir-se, sentir orgull, però Orgull del bo, de l'humil, del generós... No d'eixe orgull amb banderes mal usades. Perquè per primera vegada en la meua vida sent que el racisme està canviant. Per primera vegada sent que ja la meua presència no molesta a una part de la po-

blació, és tan curiós, perquè ara el que molesta és eixe que arriba amb maletes i no et deixa passar, o eixe que va amb els seus 9 amics pel carril bici, o eixos que et criden MIGDIADA, VI, FESTA borratxos a les 4 de la vesprada.

És necessari definir en aquest text el que és racisme? Ací és on també em faig més preguntes... es pot ficar en el mateix sac el racisme, la gentrificació i el turisme?

És una arma de doble tall que aquesta part del món siga tan especial i tan màgica?

Una cosa tan única com les Falles, és també una arma de doble tall en l'era de la informació a l'instant dels reels amb música en tendència on bombardegen amb imatges?

Em ve Itàlia i els italians al cap, qui no ha vist cridar d'escàndol a una persona italiana quan profanen les seues receptes gastronòmiques?

Jo personalment quan veig que li tireu oli d'oliva a la carn fique el crit al cel, o el quasi desmai quan vaig veure una empanada Argentina de pollastre Thai...

Heu de... que va... Hem de pegar crits en el cel o fer piquets morals quan veiem Menú de paelles 1,2,3,4 amb o sense xoriç? Encara sort que molts turistes no saben el que és l'arròs al forn.

Hem de tornar-nos recelosos i protectors amb el nostre?

Per favor quin mar de preguntes...

Recorde quan vivia a **Barcelona** que uns turistes em van preguntar que on podien menjar menjar típic

català, els vaig recomanar que anaren a **Girona** o **Lleida**...

Quan algun turista em pregunte per una cosa típicament valenciana, hauré de manar-ho lluny per a no encarrir més fins i tot la cui-deu on viu? I per tant perjudicar a uns altres.

És de mala gent fer el que faig amb la el meu cercle íntim? Ens hem proposat no recomanar Bars i restaurants a turistes. Que si volen desdejurar que es vagen a la cadena Americana de torn que també poden trobar a **Copenhaguen**, **Buenos Aires**, el **Japó**, **Ciutat del Cap** i més capitals del món.

Som potser part del problema? Estem tan orgullosos de **València** que l'estem perdent per l'ego?

La mar de preguntes té una Illa i eixa Illa són les Falles.

Que esdeveniment tan únic, com a persona no nascuda ací i poc temps embolcallada de la cultura, fins i tot perd la parla quan les veig cremar. Que sí, que sé que han de cremar-se. Però és que a veure... impacta una estona.

És meravellós veure tant d'art, de tota mena, perquè aquest esdeveniment ho té tot, té tot el que fa aquesta zona del món única i singular. Quan em pregunten com és la vida ací se m'unfla el pit d'alegria, conte que ací existeix el caminar, el beure bé, el menjar és un ritual, ens toquem, ens fem besos, ens abracem, cantem, ballem, riem amb tot el cos, ens cuidem, que les Falles són eixe moment de l'any on moltes coses deixen d'importar, es trenquen

lligams, és catarsis, és soroll, és... en el fons un poc inexplicable.

I em torne a preguntar i em responc també.

Per què les falles fan connectar-nos? Bé, de viure en diversos llocs vaig aprendre que els esdeveniments i festes tenen una part primordial en el funcionament i felicitat de la societat. He viscut romeries, Carnestoltes, comparses, nits de Sant Joan i moltes que ja no aconseguisc recordar, la clau és, al meu parer, i tenint en compte les diferències m'atrevisc a dir i sense entrar en polèmiques, que necessitem queixar-nos, traure el que crema del cos, calar foc el dolent. En tantíssimes cultures el foc està i forma part del que ens fa Humans. I perquè sé que no totsensem igual, em dic i li dic als meus que som iguals, que ens mou l'amistat, l'amor, gaudir i ser part d'eixa calor.

És la meua visió de Les Falles, una que vaig notant bastant simple, però sincera. Perquè soc alguna cosa naïf, optimista...però realista.

I com a hedonista confés i amant de la bellesa dic amb força:

Que sort les falles que ens donen tant d'art d'eixa manera efímera i democràtica, quan sembla que la democràcia s'ha tornat efímera.

Per a la falla del meu carrer?

MAR PIQUER

Fallera i membre ADEF

FESTES

Escric este article després del tradicional dinar de la falla del 9 d'octubre. Els sentiments que ara mateix em defineixen es angoixa, cabreig i tristor. Com pot ser que un dia festiu, a la falla, retrobant-me amb la gent de la falla després d'estiu em provoque estos sentiments?

M'explique: soc fallera de la plaça **Lope de Vega**, per a qui no la conega, està entre la plaça de la reina, el mercat i l'ajuntament. Tenim el casal al **carrer Manyans**, carrer concèntric a la **Plaça Redona**. El nostre casal és prou xicotet, un baix amb problemes de goteres (cascades més bé) provocades pel propietari de dalt, un hostel de tota la vida que ara fa poc va canviar d'amo.

El local d'enfront es un restaurant d'eixos que servix paella a to-

tes les hores del dia, amb una terrassa que ocupa mig carrer. A l'altre costat, altre restaurant, un cubà que també fa paelles per a sopar. Conclusió, tenim metre i mig entre la parella de guiris que sopa paella i la porta del casal.

La cosa es complica quan tenim un dinar. Necessitem lloc per a fer les paelles, lloc per a juguen els nostres fills i filles, lloc per a sentar-nos a dinar... com ho fem?

Les paelles les fem en un carreró que hem de tallar mentre ens barllem amb la gent que vol passar encara q es cremen o l'esguite l'oli. On juguen els xiquets? A una perillosa escala i un attell on tenim el bany i els magatzem tot ple de coses de seguretat qüestionable per als xiquets. On dinem? Alguns asseguts,

altres de peu a la barra i d'altres d'empeus a la mateixa paella, i ja vos dic que mai som tots els membres de la comissió a eixos dinars.

Hui, quan hem acabat de dinar les meues filles i jo (tenen any i mig i quatre anys), la major no volia jugar amb les amigues, havia estat quasi tot el matí apegada a mi o als seus iaïos. Enfadada li he soltat un «si no vas a jugar ens anem a casa» i me diu «es que vull anar-me a casa». La contestació m'ha sentat com un puny, de veres preferix anar-se a casa? Quina mala sang! Quan hem arribat a casa, al barri de **Campanar**, i hem baixat a la gossa a un dels parcs q tenim baix he fet una reflexió. Com collons va a agradar-li estar jugant a un casal agobiant, en un carrer on no paren de passar gent i més gent, un lloc on no pot córrer, no pot jugar al baló, no pot ser la xiqueta que està acostumada a ser? I això em fa mal, clar que em fa mal, soc fallera des de fa 36 anys! Però el barri ha canviat, ja no visc allí, ni jo ni els meus pares, ni ningú, la setmana fallera ja no podem permetre'ns llogar un piset ni una habitació d'hostal per a viure les falles com quan erem veïns del **carrer Tapineria**. Com transmetré a les meues filles l'estima a un barri que ja no existeix??

Al model de centre de ciutat que s'ha creat no te cabuda una família amb fills menuts, ni per a viure ni per a l'oci. Es dur vore com els comerços, la restauració ja no te recolza com a entitat social i cultural del barri, tot el contrari, els mo-

lestes, ja no te necessiten per a fer caixa, tenen turistes als que venen un ànec de goma vestit de sevillana per 10 euros. No els importem.

Les falles d'intramurs s'ofeguen, ens hem convertit en un parc temàtic per a turistes i visitants, i no els culpe, no es una crida al *Tourist go home*. Jo també soc turista, si vaig a **Roma** o a **Sevilla** no vaig a veure l'extrarradi, vaig al centre, on esta la ciutat vella, on la esta et conta la seua història.

Crec que com a fallers de **Ciutat Vella** tenim que fer una reflexió: Com volem que continue la nostra història?

Tal vegada deuriem de deixar de mirar-nos la butxaca i frenar els especuladors de festes que només volen lucrar-se i vendre mojitos a 10 euros al madrileny de torn, tal vegada som nosaltres els culpables d'haver convertit els carrers de **Ciutat Vella** i el **Carme** en una macrodiscomòbil sense fi.

El lloguer de les nostres demarcacions a empreses d'organització d'esdeveniments per a guanyar diners ens està matant, ens ha convertint en xicotetes empreses competitives que han perdut el nord i que han oblidat el que som, entitats socials i culturals.

Tal vegada es hora que les administracions públiques posen fi a estes i altres pràctiques que fan que el nostre futur el decidisquen les persones que es beneficien del turisme massiu.

Toca parar i actuar, jo si se com vull que continue la nostra història. I ells?

Història de València

Terciarització de l'economia

EDGAR PERALES CEBALLOS

Professor d'economia

Andres Garcia Martin / Shutterstock.com

L'evolució de l'ésser humà és ben senzilla: nàixer, créixer, reproduir-se i morir. És cert que entre mig ens trobem en algunes dificultats i també, s'ha de dir, amb algunes facilitats. Aquestes darreres protagonitzades sempre per alguna persona que t'estima: un cafè amb la mare el diumenge després de dinar, un amic que et treu de casa un divendres fred de gener o el teu gat reclamant-te menjar a l'hora de sempre.

Nàixer és senzill, com totes les facilitats apareixen sense preguntar-te i sense avisar-te, simplement venen i et generen una pujada de dopamina. Un dia vas nàixer i ja està, fet. Créixer és senzill, per a alguns, però a la majoria ens resulta una tasca si més no, complexa. Si tens sort, pots escollir una carrera

professional que t'agrada i que et permeta arribar a finals de mes, però això no es garantia de que pugues acabar la segona fase evolutiva de l'humà a València. En qualsevol moment, et puguen el lloguer i ja no hi ha creixement possible.

L'evolució de l'economia és ben senzilla: es desenvolupa el sector primari i després es produeix un creixement del sector secundari que permet arribar al gran i desitjat desenvolupament del sector terciari. Una economia amb un gran sector terciari és una economia que ha arribat al seu punt àlgid. D'aquesta manera, es considera una fantàstica notícia que apareguen empreses consultores, d'investigació, creadores de valor afegit, de coneixement, que exporten productes de qualitat que situen la ciutat al mapa.

No obstant això també és sector terciari una cafeteria amb cafès d'especialitat, una botiga per llogar bicicletes, un restaurant que fusione menjar italià amb menjar mexicà, un hotelet o una discoteca amb còctels que, això sí, use productes locals per no despistar al sector primari, còctels amb taronja, no hem d'oblidar les arrels. Siga com siga, el desenvolupament del sector terciari és símptoma d'una bona economia.

Un passeig per la ciutat ens permet comprovar quin sector terciari s'ha triat i una conversa amb qualsevol amic ens assabenta de les seues conseqüències. La desaparició de comerços locals, plantes baixes on ja no es venen productes, usades per dormir un parell de dies i lloguers inassolibles que fan que la fase humana del creixement

siga una fase realment complicada a la ciutat de **València**.

L'evolució econòmica ha de permetre una evolució humana digna, que créixer siga més difícil que nàixer però menys tenebrós que morir. El desenvolupament econòmic deixa de ser desenvolupament si hi ha veïns i veïnes que s'hi queden parades.

Són poques les decisions que genuïnament podem prendre pel que fa a la nostra evolució. Reproduir-se o no n'és una. Podem escollir esdevenir pares i mares o no fer-ho. Nàixer, créixer i morir ho fem tots. Poder decidir ens permet decidir camins bons o camins dolents. Decidir quin sector terciari volem per la nostra ciutat ens durà a un camí ple de veïns i veïnes creixent o ple de cafès d'especialitats. De nosaltres depèn.

DIVERSITAT I CREIXEMENT

L'economia valenciana és una de les més rellevants d'**Espanya**, amb un PIB que supera els 120.000 milions d'euros anuals. La seua força es basa en sectors clau com el turisme, l'agricultura, la indústria i els serveis. El turisme és un dels pilars principals, amb més de 10 milions de visitants anuals que gaudeixen de les platges, la cultura i la gastronomia valenciana.

L'agricultura també ocupa un lloc destacat, amb els cítrics i altres productes hortofructícoles com a protagonistes de les exportacions a nivell internacional. La indústria valenciana és reconeguda per la seua qualitat en sectors com l'automoció, el tèxtil i la ceràmica, que contribueixen de manera significativa a l'economia.

El port de **València**, el més gran d'**Espanya** en trànsit de contenidors, impulsa el comerç exterior i afavoreix l'intercanvi global. Finalment, els serveis, incloent l'educació, la sanitat i les noves tecnologies, complementen una economia diversa i dinàmica que continua en creixement constant.

Del segell a l'etiqueta: una crida a la sostenibilitat

SEBAS MARÍN

Faller vellvingut a Borrull-Socors, membre d'I+E i veí del Botànic

steve bridge / Shutterstock.com

HISTÒRIA DE VALÈNCIA

En l'any 1957, **València** va viure un dels episodis més dramàtics de la seua història recent: la riua que va inundar la ciutat. La tragèdia va deixar centenars de morts, desenes de milers de damnificats i una ciutat paralizada. No obstant això, d'aquell desastre naixqué una resposta que aparentment es va presentar com a col·lectiva, però que en realitat va ser una imposició del règim franquista: els valencians, a través d'un suplement als segells postals, van contribuir a finançar el conegut **Pla Sud**, que va canviar el curs del riu **Túria** i transformà definitivament la ciutat.

Hui, més de mig segle després, ens trobem davant una nova «riuada», aquesta vegada menys visible, però igual de transformadora: la massificació turística. Els nostres

barris, carrers i places es veuen desbordats per onades de visitants, mentre que els veïns assistim a la metamorfosi del nostre entorn. Habitatges que esdevenen apartaments turístics, comerços tradicionals que donen pas a botigues de souvenirs, i una identitat local que es dissol entre flashos de càmeres i maletes amb rodes.

És necessari actuar, i fer-ho des de la iniciativa col·lectiva, igual que en 1957. I si aleshores els segells foren el mitjà per recaptar fons i afrontar el canvi, hui proposem un nou simbolisme: les etiquetes de les maletes. Aquests xicotets distintius que identifiquen els viatges podrien convertir-se en el senyal d'una crida a un turisme més responsable. Imaginem un impost sostenible, canalitzat

a través de les etiquetes de viatge, que financie mesures per protegir els barris, millorar la qualitat de vida dels residents i garantir que el turisme siga un valor afegit i no una càrrega.

La història ens demostra que som capaços d'enfrontar els reptes quan treballem junts. Transformem aquesta nova onada en una oportunitat per redefinir el model turístic i preservar l'ànima de la ciutat.

UNA RESPOSTA A LA TRAGÈDIA

El **Pla Sud** de **València** va ser un dels projectes urbanístics més importants a la ciutat, impulsat com a resposta a les devastadores inundacions que es van produir després de la riuada del 1957. Aquest pla tenia com a objectiu principal desviar el riu **Túria** pel sud del terme municipal per evitar futures catàstrofes.

El **Pla Sud** es va aprovar oficialment el 1961, i les obres es van prolongar durant més d'una dècada, completant-se en 1973. El cost total del projecte es va estimar en uns 7.000 milions de pessetes de l'època, una quantitat extraordinària que va requerir l'aportació del govern central i finançament europeu.

La desviació del **Túria** implicava la construcció d'un canal artificial de 12 quilòmetres de longitud i una amplària mitjana de 175 metres. Aquest nou llit començava a **Quart de Poblet** i finalitzava a **Pinedo**, on desemboca al **Medi-terrani**. L'obra també incloïa la construcció de nous ponts i infraestructures de drenatge per garantir la capacitat de gestionar cabals extraordinaris.

El desenvolupament del **Pla Sud** va transformar radicalment el paisatge del sud de València. Més de 2.000 hectàrees de terrenys agrícoles van ser afectades per les obres, alterant el tradicional equilibri agrícola de l'Horta de **València**. Així mateix, es van haver de desplaçar prop de 3.000 persones de les zones afectades, principalment agricultors i famílies que vivien a prop del riu.

La zona sud de la ciutat, abans dominada per camps d'horta, es va convertir en un espai d'expansió urbanística i industrial. El desviament del riu va facilitar la construcció d'infraestructures viàries, com l'actual V-30, i la creació de polígons industrials que van dinamitzar l'economia local.

Un dels efectes més visibles del **Pla Sud** fou la transformació de l'antic llit del **Túria**. Aquest espai, inicialment destinat a acollir una autovia, va ser reimaginat com el **Jardí del Túria** gràcies a la pressió ciutadana durant la dècada de 1980. Aquest projecte urbanístic va convertir un espai buit en un pulmó verd de més de 110 hectàrees que recorre el cor de la ciutat.

El **Pla Sud** no només va garantir la seguretat hídrica de València, almenys en teoria, sinó que va transformar la ciutat. Va impulsar el creixement urbanístic al sud, mentre que l'antic llit del **Túria** es convertí en un pulmó verd únic. Aquesta obra va ser fonamental per a la modernització de **València**.

Els segells del Pla Sud i les etiquetes de les maletes: turisme o damnació?

SEBAS MARÍN

Faller vellvingut a Borrull-Socors, membre d'I+E i veí del Botànic amb la documentació d'Álvar Gallego i Borrás

HISTÒRIA DE VALÈNCIA

L'octubre de 1957, **València** va patir una de les catàstrofes més devastadores de la seua història: la riuada que inundà carrers, cases i esperances. Per evitar futures desgràcies, el Consell de Ministres va dissenyar el **Pla Sud**, una obra majúscula que redibuixava el llit del **Túria** per apartar-lo de la ciutat. Però aquest projecte no fou un regal del cel. Els mateixos valencians, ja damnificats, van haver d'assumir una part significativa del cost a través d'una càrrega fiscal extraordinària. Entre aquestes mesures, destaca el suplement aplicat als segells i altres serveis, un símbol tangible d'aquell sacrifici col·lectiu.

Però, què tenen a veure els segells del **Pla Sud** amb les etiquetes de les maletes que avui inunden aeroports? Molt més del que sem-

bla. Així com els segells marcaven les cartes i paquets de l'època, assenyalant la contribució forçada dels valencians a una obra necessària, les etiquetes de les maletes actuals esdevenen un emblema d'un altre tipus de sacrifici: el que pateix la ciutat sotmesa al turisme massiu.

Avui, les nostres «riuades» són de turistes, que envaeixen els barris històrics, multipliquen el cost de la vida i transformen els comerços de tota la vida en souvenirs. Els «recàrrecs» que paguem no venen en forma de cèntims als segells, sinó en despeses intangibles: la pèrdua d'identitat, el desarrelament veïnal i l'estrès urbanístic. Si el **Pla Sud** pretenia salvar **València** de l'aigua, el Pla Turístic que vivim sembla enfonsar-la en una altra mena d'inundació, aquesta de *low-cost*.

I si en 1957 es veien segells de 25 cèntims, avui podríem imaginar etiquetes de maletes amb lemes com «**València**, ciutat d'apartaments turístics» o «Aquí dormen més visitants que veïns». Potser

és hora de buscar un equilibri i plantejar un «Pla Sostenible» que no recaiga només en el veïnat, sinó que comprometa els que gaudeixen de la ciutat a deixar alguna cosa més que empremtes al carrer.

EL DESASTRE QUE VA TRANSFORMAR LA CIUTAT

El 14 d'octubre de 1957, **València** va patir una de les catàstrofes més greus de la seua història: la riuada provocada pel desbordament del riu **Túria**. Aquest esdeveniment tràgic va transformar la ciutat tant en l'àmbit físic com en el social. Després de dies de pluges intenses, l'aigua va superar els límits del riu, molt per damunt de la seua capacitat natural. Les conseqüències van ser devastadores, deixant darrere mort, destrucció i una ciutat completament paralitzada.

Les pluges torrencials van descarregar més de 300 litres per metre quadrat en poques hores, provocant que el riu es desbordara i inundara gran part de la ciutat. Els barris més pròxims al llit del riu, com **Campanar**, **Marxalenes**, el **Carme** i el barri del **Pilar**, van quedar completament negats, amb nivells d'aigua que superaven els dos metres d'altura en algunes zones. Més de 80 persones van perdre la vida, milers de famílies van quedar sense llar i els danys materials es van valorar en milions de pessetes, afectant habitatges, comerços, indústries i collites.

L'impacte de la riuada va posar de manifest la vulnerabilitat de la ciutat davant fenòmens naturals extrems. Després de l'emergència inicial, es va iniciar un intens debat sobre com evitar que una tragèdia similar tornara a ocórrer. Així, es va concebre el «Pla Sud», un ambiciós projecte que preveia el desviament del riu **Túria** cap a un nou llit fora del nucli urbà. Aquestes obres es van iniciar als anys 60 i es van completar en la dècada dels 70, donant lloc al llit artificial que hui canalitza el riu i protegeix **València**.

Mentrestant, l'antic llit del **Túria**, que travessava el cor de la ciutat, es va convertir en un espai buit, obert a la possibilitat de nous usos. Inicialment es va proposar destinar-lo a infraestructures com una autovia o vies ferroviàries, però gràcies a la pressió ciutadana es va transformar en el **Jardí del Túria**, un gran parc urbà que hui és un dels símbols de **València**. Amb més de 9 quilòmetres de longitud, aquest espai verd és una àrea d'oci, esport i cultura que atrau tant veïns com visitants.

La riuada de 1957 no només va deixar una ferida profunda en la memòria col·lectiva de **València**, sinó que també va actuar com a catalitzador per a una transformació urbana que ha definit la ciutat moderna.

Turisme fosc

FERNANDO SERRANO I PÉREZ

Faller, presidència de Borrull Socors i membre de JCF

Ana del Castillo / Shutterstock.com

Em va sorprendre molt descobrir que hi ha persones que troben curiós fer turisme en llocs reconeguts per les seues desgràcies meteorològiques, accidents o atrocitats humanes i genocidis que es van patir allí durant guerres i dictadures.

La Universitat Escocesa de **Glasgow** va publicar l'estudi *Dark Tourism* (John Lennon i Malcolm Foley) en el qual analitzen llocs relacionats amb la mort que atrauen visitants i han intentat entendre la motivació de les persones per a visitar estos llocs. També Philip Stone, de la Universitat de Lancashire de **Preston**, ha publicat diversos estudis en els quals ha intentat determinar els efectes morals i socials del turisme fosc, determinant per què les persones decidixen visitar juntes estos punts associats

al dolor i la mort. La importància d'estos llocs no es deu a les associacions relacionades amb la mort i el sofriment, sinó principalment al seu valor històric.

Abans de continuar, vull deixar clar que este article no es referirà en cap moment a qui viatja per a perseguir fenòmens meteorològics adversos. Estes persones busquen estar prop d'estos fenòmens per a analitzar-los i estudiar-los, però no se centren en el morb que pot haver-hi després del desastre. Este turisme està molt més organitzat, per exemple, els famosos caçatornats que tenen pàgines específiques en les quals t'oferixen estes experiències al voltant del món.

Tornant al tema del també anomenat tanatoturisme, compte

amb el nom, crec que es poden entendre diverses coses. Una cosa és crear un museu o fer una visita a algun punt clau després de l'horror d'un genocidi, com és el cas d'**Auschwitz**, a **Polònia**. La seua intenció és conscienciar i educar perquè, en el futur, eixa actitud no es torne a tolerar, siga pel mateix poble siga per les autoritats internacionals. L'ocorregut en eixe camp de concentració és mundialment conegut, s'han escrit milers de llibres i s'ha emportat a la pantalla centenars de vegades, però que t'ho expliquen *in situ* és un nivell superior de conscienciació.

Hem de recordar que si es visita algun lloc amb esta història, s'ha de guardar un respecte o decor per la memòria de les persones que van ser assassinades i totes les que van patir tortures dins d'eixos murs. Ja en 2019, en el compte oficial d'**Auschwitz** en la xarxa social anteriorment coneguda com a Twitter, i adjuntant quatre fotografies de turistes fent-se fotos sobre les vies del tren per les quals els nazis transportaven als jueus directament a les cambres de gas que van arribar a assassinar a 5.000 persones al dia, van publicar 'Quan vingues a l'**Auschwitz Museum** recorda que estàs en el lloc on van ser assassinades més d'1 milió de persones. Respecta la seua memòria. Hi ha millors llocs per a aprendre a caminar sobre una barra d'equilibri que el lloc que simbolitza la deportació de centenars de milers de persones a la mort.' Què més es pot afegir?

Si busquem a **Espanya**, el cas més evident és la **Vall de Cuelgamuros**, fins a 2022 **Valle de los Caidos**. Allà s'alça, sobre les restes de més de 33.000 persones sense identificar, un mausoleu per a honrar la dictadura franquista i és l'emplaçament, any rere any, dels aniversaris referents a la victòria del bàndol sublevat i dels seus dirigents. El sorprenent és que hi ha gent que ho visita sense entendre què és el que va passar allí veritablement i no és capaç d'empatitzar amb el dolor de les famílies que encara tenen allí les restes de familiars.

Torne a centrar-me en els fenòmens catastròfics i esporàdics del món contemporani. L'**Espanya** de 2021 ja va donar un avís de fins a quin punt un desastre podria arribar a ser atractiu turísticament. En eixa ocasió, durant l'erupció del Tajogaite, a l'illa de **La Palma**, ja hi havia gent que va anar a veure-ho sense pensar que hi havia persones que ho havien perdut tot. Perquè una cosa és visitar una zona que ja era turística prèviament, per a ajudar a reflotar l'economia d'una illa que viu quasi exclusivament del cultiu del plàtan i del turisme. Com que les plantacions de plàtan es van abrasar sota les cendres, l'única font d'ingressos externa era el segon. Definir el teu destí vacacional perquè les víctimes puguen recuperar una mica de normalitat es pot arribar a defensar. En canvi, anar durant el període d'activitat volcànica no tenia la finalitat de regenerar l'economia

local. Esta gent volia regenerar el 'Jo vaig ser allà' i ficar-se la medalleta que damunt s'ha fet un acte solidari amb una població que estava patint.

Encara que no sempre fa falta agafar un avió, un vaixell o un tren per a fer estos viatges, amb agafar el cotxe, omplir-lo de familiars i anar-se'n a una muntanya per a veure com evoluciona un incendi o qualsevol 'catàstrofe menor', ja és realment turisme fosc.

En 2024, a **València** i la seua província, es poden destacar dos grans desastres que tindrem tatuats en les nostres retines.

D'una banda, l'incendi de l'edifici del barri de **Campanar**. Quan este estava desapareixent, mentre 10 persones cremaven dins, i al voltant de 450 perdien la seua llar, altres éssers s'acostaven a gravar i contemplar l'espectacle. Lògicament, tot això anava acompanyat d'una bona col·lecció de narratives, valoracions, exclamacions i fins i tot indicacions als cossos i forces de seguretat. Encara que no únicament eixe dia es van deixar veure per allí, dies després apareixien més éssers per a confirmar que els bombers estaven treballant correctament perquè la desgràcia no fora a més, o potser per a tindre la primícia de tot el contrari, i de pas emportar-se trossos de rebles que havien volat cremant. Entenc que eixos rebles ara estaran pegats en les seues neveres al costat dels imants de **Londres** i **Roma**.

D'altra banda, després de les inundacions provocades

per la DANA de finals d'octubre, va passar una cosa similar. Cert és que va haver-hi moltíssima més implicació ciutadana. Mai es podran oblidar eixes files humanes carregades amb pales i graneres caminant pel que ja es diu Pont de la Solidaritat. Entre estes voluntàries i voluntaris, es mesclaven transeünts que es dedicaven a admirar l'obra de la catàstrofe. Mentre que les víctimes estaven desesperades per haver perdut la seua casa o el seu negoci, mentre que estaven traient les humides restes de la seua vida per una porta que havien trencat a maçades per a poder eixir d'allí, estos éssers es dedicaven a deambular com si fora una apocalipsi zombi. En algunes ocasions, s'enfundaven disfresses de ciclistes, senderistes, motociclistes o simplement de diumengers i de diumengeres, per a passejar-se i fins i tot alentir el pas per a no perdre's cap detall del qual estava succeint. Això sí, en tots els casos arplegaven tota mena de material gràfic per a després gaudir-ho a casa, en el treball o amb les seues amistats en els esmorzars. Amanint esta compilació de material amb comentaris, rumors i notícies, que algú no present els havia fet arribar per les Xarxes Socials. A més, com no podria ser d'una altra forma, no faltaria la crítica a la classe política que únicament va als punts afectats a fer-se la foto i que no es posen a treballar per a ajudar a les víctimes. Acabant la conversa amb la repetició de les gastades frases que perio-

distes de dubtosa qualitat, i molta experiència a traure's doctorats llegint entrades de Viquipèdia, proclamen des dels seus aclimatats platons a **Madrid**.

El turisme fosc és una opció de turisme cultural, que ben entesa, és interessant; la cultura educa, per la qual cosa el turisme negre podria considerar-se educatiu, i especialment si eixa educació

servix per a evitar que es repliquen les atrocitats del passat. Córrer per a contemplar una catàstrofe, per a estudiar-la i comprendre-la, és una afició que no vulnera la sensibilitat de les persones que pateixen estes dissorts. Però convertir una tragèdia en una atracció, per pur morb, o per omplir futures converses que estan buides de valors o ètica és, ras i clar, pervers.

EL COSTAT FOSC DEL TURISME

El «Dark Tourism», o turisme fosc és un fenomen que consisteix en visitar llocs amb un passat marcat per la tragèdia, la mort o el sofriment. Aquests espais, tot i la seua càrrega emocional i històrica, atrauen milers de visitants que busquen reflexionar sobre esdeveniments dramàtics de la història humana.

Un dels llocs més coneguts en aquest tipus de turisme és **Auschwitz-Birkenau**, el camp de concentració on van morir més d'un milió de persones durant l'Holocaust. La visita a aquest lloc és una oportunitat per aprendre sobre la barbàrie i homenatjar les víctimes d'un dels genocidis més tràgics de la història. Un altre lloc emblemàtic és **Hiroshima**, al Japó, que conserva el **Memorial de la Pau** i el **Park de la Pau**. L'explosió de la bomba atòmica el 6 d'agost de 1945 va devastar la ciutat i causar més de 100.000 morts immediates.

A més d'aquests llocs, el «Dark Tourism» inclou altres destinacions marcades per la tragèdia. La **Zona d'Exclusió de Txernòbil**, a **Ucraïna**, on es pot visitar la ciutat abandonada de **Prípiat** després de l'accident nuclear de 1986, atrau a aquells interessats en el desastre tecnològic que va deixar la regió inhabilitada. **Pompeia**, a **Itàlia**, és un altre lloc que forma part del turisme fosc; les restes de la ciutat romana sepultada per l'erupció del Vesuvi el 79 dC mostren com la natura pot aniquilar vides en qüestió de minuts.

Altres llocs inclouen el Memorial Nacional del 11-S a **Nova York**, on es recorda l'atemptat terrorista de 2001, i **Oradour-sur-Glane**, a **França**, un poble arrasat per les tropes nazis i el pont sobre el riu **Kwai**, a **Tailàndia**, construït amb el sacrifici de milers de presoners de guerra.

El «Dark Tourism» ofereix una oportunitat per aprendre dels errors del passat, però cal exercir-lo amb respecte i consciència. Aquests llocs no són només destinacions turístiques, sinó espais de memòria que ens recorden la fragilitat i la fortalesa de la humanitat davant la tragèdia.

Viatges en el temps

FERNANDO SERRANO I PÉREZ

Faller, presidència de Borrull Socors i membre de JCF

SerFF79 / Shutterstock.com

HISTÒRIA DE VALÈNCIA

El febrer de 2015, La1 de TVE va estrenar *El Ministeri del Temps*, una sèrie d'èxit que va ser adaptada en diferents països i va aconseguir una bona quantitat de premis. La trama consistia a impedir que algú del passat canviara la història per al seu benefici, o com l'anomenaven en la sèrie, alterar la història. Quan això ocorria, unes patrulles viatjaven al passat i evitaven que esta alteració es consumara. Este argument podria ser molt similar al de *Retorn al futur* (1985), molt menys espectacular però molt més transcendental. I és que els viatges en el temps sempre han cridat l'atenció en el món de la ficció.

Però, com seria un turisme en el temps? Com podria plantejar-se esta possibilitat? En la sèrie, els viatges es feien

d'una forma «no intrusiva». Començant per la manera de viatjar. El personal del ministeri viatja a través de portes que estaven connectades a un lloc i un moment concret, i a més, estes portes estaven disponibles en qualsevol moment. Les patrulles primer passaven per perruqueria i vestuari per a adequar-se a l'època a visitar. En la pel·lícula, per a viatjar, s'havien de ficar en un DeLorean manipulat i donar una sèrie de circumstàncies, i els personatges no pensaven en els detalls de la vestimenta, la qual cosa els solia passar factura al principi de cadascuna dels lliuraments.

Doncs bé, imaginem que tenim les portes del Ministeri del Temps a la nostra disposició i podem visitar el passat per a viure unes

vacacions espectaculars. Recordem que visitar el futur, en la sèrie de televisió, era molt perillós. Imaginem que en les agències de viatges poguérem trobar eslògans de l'estil «Una setmana en l'Imperi Romà» (i que en la seua lletra xicoteta fique «entrada al circ no inclosa»), «Amèrica amb encant, descobrix el nou món de la mà de Cristòfol Colom» o «Reviu l'emoció de l'Espanya-Malta de desembre 1983». Sempre segons l'argument de la sèrie, els viatges no podien ser transfronterers, però sí que es respectaven les diferents fronteres segons cada època. Per això podríem viatjar a **Atenes**, **Luxemburg** o **Manila**, depenent de l'època.

Què passaria a les portes? Si en la sèrie adaptaven la indumentària a l'època que anaven a visitar hem d'entendre que per a realitzar estos viatges s'hauria de fer el mateix. Òbviament, el vestuari no aniria inclòs en el preu i s'hauria de llogar o comprar. S'oferirien viatges premium perquè les persones més riques pogueren tindre una «full experience» dels balls de la cort de Felip V. Imaginem poder ballar en les festes de la cort al costat d'aquestes persones que apareixen en els quadres de les pinacoteques més importants del país. I els souvenirs? Es podria comprar ceràmica ibera o corts de seda del S. XVIII? És més, com ja passava en la sèrie, existiria la pirateria i es dedicaria a traficar amb mercaderies d'un a altres segles. Si ja és complicat lluitar contra el tràfic il·legal en l'actualitat,

quant no podria arribar a ser-ho en els viatges en el temps?

Això podria donar lloc al fet que la indústria del turisme en el temps explotara d'una forma especial les portes que connectaren amb moments únics. Es podria gaudir en directe de la icònica actuació de Lola Flores en Estanit... festa, aquella en la qual quasi perd una arracada, tantes vegades com es volguera pagar. Això podria arribar a ser un problema quan el públic, coneixedor de l'anècdota, estaria més pendent de l'arracada que de l'art de *La Faraona*, i vostés em perdonareu, però Lola Flores era molt més valuosa que una arracada en or. Però, sabent com se les gasta el capitalisme, encara es podria aguditzar més la indústria creant actuacions exclusivament per a turistes en els corrals de comèdies, teatres o cinemes ara desapareguts, fins i tot amb intèrprets de hui dia.

I com es paga l'any de destí els souvenirs, els menjars i els sops? Perquè un tot inclòs no inclou els imants de nevera. Es posarien caixers ATM per a poder traure dinars, florins aragonesos o maravedisos? S'haurien de tindre en compte les al·lèrgies, intoleràncies alimentàries i diferents dietes en els menús de les tavernes? També hauríem de tindre en compte les condicions sanitàries de cada època. S'haurien de passar reconeixements mèdics abans i després de canviar d'època? Perquè en l'actualitat podríem vacunar-nos de moltes malalties del passat, però com es protegirien estes persones

del turisme que ve del futur? Segur que alguna solució es trobaria amb l'afany de no perdre una font d'ingressos.

Totes estes qüestions, si es pensa bé, farien que estes experiències perderen la seua essència. Es podria convertir en la versió menys fictícia de **Terra Mítica**, sense cartró pedra però igual de premeditada. Fent un paral·lelisme cruel. No serien les visites, que es fan a alguns països on el desenrotllament econòmic no està equiparat al conegut com a primer món, uns viatges en el temps? Observar i compartir amb aborígens com si s'haguera estudiat antropologia ho podríem equiparat visitar el S. III. No és el mateix viure una tradició i compartir-la amb orgull, que fer una demostració turística d'esta, com sembla que es porta fent en moltes regions des de fa molt temps. El turisme en el temps podria arribar a ser el més semblant a l'explotació i degradació

de les persones segons la seua classe social. En este cas per la seua distància en l'eix cronològic.

La hipotètica intenció d'este turisme és contribuir al fet que estes tribus tinguen una vida millor, o el que en el primer món s'entén com progressar. Però la realitat és que una altra branca del turisme més depredador es desenvolupe, sense mirar més enllà del seu negoci, el que convenç a turistes i a aborígens que és tot cultura i progrés, però que per a la indústria és un negoci redó. Als qui visiten els cobren una dinerada per l'exclusivitat d'allotjar-se en un hotel amb tints colonials, i exploten als qui els venen el progrés amb sous vergonyants.

Passaria el mateix amb el turisme en el temps? S'arribaria a degradar l'art de Lola Flores obligant-lo al fet que perdera un pendent, nit rere nit, per al gaudi de qui es pot pagar una nit de festa al **Florida Park** en 1977? Francament, espere que mai ho sapiem.

UN TRESOR ARQUEOLÒGIC

L'**Almudí** de **València**, situat al cor de la ciutat, és un dels monuments més importants per entendre la història medieval de **València**. Originalment, va ser un magatzem d'aliments i un lloc de subhasta durant l'època musulmana, construït en el segle XI. Les seues ruïnes, descobertes en excavacions arqueològiques, mostren restes d'estructures que permeten conèixer com era la vida en aquells temps, amb una clara influència de l'arquitectura islàmica.

Aquest lloc té un gran valor arqueològic, ja que conserva murs, elements constructius i materials que documenten la continuïtat de la ciutat al llarg dels segles. A més, l'**Almudí** esdevé un punt de referència per als estudiosos, sent una mostra de la riquesa històrica i cultural de **València**.

Personatges il·lustres

Salutació

VERÓNICA TORMO I MONZÓ

Fallera Major 2025, de la comissió de la Falla Borrull Socors

Salutacions a tots i totes.

Com ja sabeu és un honor representar a la nostra falla **Borrull-Socors**, i més sent fallera des de xicoteta i de família també molt fallera.

Vos done a tots i totes la benvinguda a este llibret que està ple d'art, sentiments i esforç. Des de que forme part d'aquesta comissió hem rigut, hem plorat, hem ballat i cantat, però per damunt de tot hem fet falla, fent així que perdure esta falla històrica. Les falles són foc, color, llum, música, emoció, cultura, art, flors, és un sentiment tan especial i únic que només sentim el fallers i valencians.

No tanqueu els ulls ni un segon, gaudiu i guardeu-vos els detalls més xicotets que son els que sempre es recorden.

Finalment volia agrair a la gent que fa possible, cada dia, el somni com a fallera major. Els meus pares, la meua germana, les meues iaies, el meu cunyat Alejandro, els meus presidents, les meues amigues, «la meua família fallera» incodicionals, i com no a la meua comissió tan única i increïble.

Ah, i com últim avís, espere que passeu unes falles 2025 meravelloses, gaudiu molt que les falles es passen amb només tancar un poc els ulls i us les perdeu!

Salutació

RAÚL MOTA LÓPEZ

Presidència de la Falla Borrull-Socors

Este 2025 tinc l'immens plaer de dirigir-me a vosaltres com a president d'esta emblemàtica falla. Per a mi, és un honor ocupar este càrrec i més encara fer-lo en una comissió tan especial com la nostra, plena d'història, tradició i sobretot de persones excepcionals.

M'agradaria començar agraint el vostre càlid acolliment. Des del primer dia m'heu fet sentir part d'esta gran família fallera, i ara puc dir sense cap dubte que la **Falla Borrull-Socors** és la meua casa. És un privilegi compartir esta responsabilitat amb **Fernando**, amb qui hem assumit este repte amb tota la il·lusió del món.

Com és el nostre primer any com a presidents, som conscients que haurem comés errors; però us assegure que hem posat tota

la nostra obstinació i cor per a estar a l'altura d'esta centenària i històrica falla. La nostra meta ha sigut sempre oferir un calendari faller divers i atractiu que pugua satisfer les inquietuds i preferències de tota la comissió.

En este camí, vull donar la benvinguda i agrair als nous fallers i falleres que enguany han decidit unir-se a la nostra comissió. La vostra aposta per una visió diferent de les falles, més sostenible, experimental i innovadora. Estic convençut que junts i juntes podem continuar construint unes falles que respecten les nostres tradicions al mateix temps que miren cap avant, adaptant-se als reptes del segle XXI.

Enguany, la nostra falla vol alçar la veu per a fer una críti-

ca al turisme massiu, un fenomen que tantes ciutats, inclosa la nostra, han experimentat. Eixe turisme que, com una gran ona, arrasa amb tot al seu pas, transformant paisatges, barris i comunitats. Reflexionar sobre este tema no sols és necessari, sinó també urgent. Què volem per a les nostres ciutats? Quin futur desitgem per als nostres carrers, per a les nostres places i per als nostres barris? Les falles, com a expressió cultural i social, també han de ser un espai per a la crítica i la reflexió col·lectiva, i enguany volem convidar-vos a pensar junts sobre estes qüestions.

Vinc d'una família profundament fallera. Les falles han sigut sempre part de la meua vida, de la meua identitat i dels meus records més estimats. No puc evitar pensar en els meus iaïos, els qui em van ensenyar a estimar esta festa i em van transmetre la seua passió per les nostres tradicions. Este llegat emocional és una cosa que

també compartix la nostra Fallera Major per a les Falles de 2025, **Verónica**, qui ha heretat de la seua família eixe amor incondicional per les falles. **Verónica**, gràcies pel teu entusiasme, per la teua il·lusió i per permetre'm acompanyar-te en este somni. Enguany serà inoblidable, i estic segur que junts farem que siga encara més especial.

No puc tancar este missatge sense reconèixer l'incansable esforç que realitza la nostra comissió. Gràcies, de cor, a cadascun de vosaltres i vosaltres pel vostre treball, el vostre temps i la vostra dedicació. I un agraïment especial a la Junta Directiva, l'esforç titànic de la qual fa possible que durant cinc dies a l'any gaudim de les nostres benvolgudes falles en tota la seua esplendor.

Us anime que continuem treballant amb la mateixa energia i, sobretot, al fet que gaudim al màxim d'este meravellós any que tenim per davant. Les falles no sols són festa; són cultura, art, tradició i una manera d'entendre la vida.

Salutació

FERNANDO SERRANO I PÉREZ
 Presidència de la Falla Borrull-Socors

Qui anava a dir-me que en 2025 estaria escrivint el saluda a la comissió. Si encara no fa ni tres anys que vaig arribar. Doncs bé, ací em teniu, tenint el privilegi de poder escriure unes paraules a totes les persones que integreu la **Falla Borrull Socors**.

Des del primer dia que vaig aterrar m'heu fet sentir com si estiguera a casa. Però no sols teniu la capacitat de fer de la falla una llar, també teniu la capacitat de fer que siga referent en diversitat i sostenibilitat. Eixa sostenibilitat que ens definix i que amb l'ingrés en la Comunitat Energètica Local Ciutat Vella s'aferma. Així és com feu que la resta es fixen en la **Falla Borrull Socors** com a model a seguir.

Viatjant en el temps, en el nostre Llibret de 2022 L'**IN100DI** Jugant

amb Foc es preguntaven com serien unes falles sense, entre altres 100 coses, junta directiva. La meua resposta és: impensable. Abans d'emprendre esta aventura, quan demanava els primers consells, la resposta era sempre «s'ha de tindre un bon equip». Puc afirmar que esta directiva és un bon equip. He de començar per **Raúl**, l'altre 50% de la presidència i amb qui compartisc esta experiència. Però sense el treball i esforç de **Carmen Marín**, **Carolina Tormo**, **César Bonmatí**, **Cristina Martínez**, **Cristina Oliva**, **Gorka Insausti**, **Lola Nieves**, **Marcela Peiró** i **Marina Marín**, ni tan sols estes paraules serien possibles. Sou eixe jupetí salvavides que aporta la tranquil·litat i l'experiència que sempre es necessiten en les primeres vegades. Vull agrair a aquelles

persones que estan a un *WhatsApp* de la solució a qualsevol problema, a les quals s'involucren en els actes, en les activitats, en la cultura, en els campionats, en els concursos, fins i tot aquelles persones que no es perden ni una junta. Sempre admiraré el vostre compromís. També vull agrair a les persones i a les entitats que col·laboren amb la falla durant tot l'any, i que també ho fan ací, perquè la suma de totes estes energies faça més barri. Però molt especialment vull posar en valor a totes les que passen mesos en un taller fent un treball excepcional per a arribar a temps les nits de la plantà. La imaginació que ix de les seues mentes, sumada al treball que passa per les seues mans, es transforma en la cultura que admirem, que admiren, durant la setmana fallera.

No hi ha viatge sense records, ni millor recorde que l'experiència, i més, quan la revius en ajuntar-te amb qui la vas compartir. Tinc claríssim que quan ens ajuntem,

Verónica Tormo i Monzó recordarà les mil històries viscudes en este any. La nostra Fallera Major 2025 és l'amazona que quan m'abraça recarrega la meua energia. Mai oblidaré les seues mirades de reüll per a saber si m'havia precipitat per unes escales o per una passarel·la. I sé que riurem de les mateixes coses amb eixe sentit de l'humor irreverent que compartim. Ella s'ha instal·lat en un dels apartaments del meu cor. Encara que la seua família tampoc s'ha quedat arrere, **Vicente, Álex i Carolina** han sigut des del principi un gran suport. Però especialment vull donar-li les gràcies a **Isabel** per ser la millor xofera que mai vaig imaginar, per convertir-se en una més de l'equip i que mai s'haja anat a la seua casa sense mi.

I finalment, per a acomiadar-me, vull agrair el vostre compromís amb la festa, amb la tradició i amb la cultura que la nostra falla cuida. Moltes gràcies per ser de la **Falla Borrull Socors**. Moltes gràcies per fer la **Falla Borrull Socors**.

Comissió

Infantil

Mar Barbosa i Chinchilla, Roi Barbosa i Chinchilla, Malena Blanco i Garrigues, Silvia Canaletti, Gabriel Doñate i Martín, Alexandra Fernández i Silvestre, Marina Forés i Martínez, Beltrán Gálvez i Constancio, Mateo Gálvez i Constancio, Alejandro Gotor i González, Candela Huang i Luna, Èric Francesc Jarque i Castillo, Pablo Lluesma i Molina, Joana Martínez i Paredero, Lluís Molina i Copete, Mariola Noguera i García, Joan Palmi i Artés, Lucía Ramiro i Matías, Yvo Sinisterra i Morte.

Major

Felipe Javier Acebrón i Caballer, Vega Aleo i Navarro, Enrique Algarra i Aleixandre, Marcos Andreu i Natividad, Elena Artés i Naya, Mamen Asensio i Vañó, Malcolm Bailey, Lucas Barea i Moya, David Bayona i Cuallado, Pere Benlloch i Ortí, Mara Blanco i Garrigues, Júlia Blanco i Hipólito, Miquel Blanco i Hipólito, César Bonmatí i Ayala, Beatriz Cabeza i Medina, Isabel Calabuig i Morante, Guillem Calatayud i Asensio, Manel Calatayud i Ferre, Antonio Canaletti, Miguel Canela i Marqués, Carlos Castelló i Vercher, David Castillo i Ferre, Cristina Casto i Rebollo, Irene Colilla i Lacruz, María Pilar Constancio i Portolés, Aura Csongradi i García, Àngels Cuenca i Adam, Ana Isabel

De Gracia i León, Carlos de Hipólito i Palomares, Josep Delgado De Molina i Martínez, Vicent Devís i Gimeno, Ruth Díaz i Pérez, Rafael Domínguez i Vilanova, David Doñate i Artagoitia, Blanca Esteban i Castelló, Candela Esteban i Castelló, Borja Estellés i García, Francisco Fernández i Mira, Ernesto Ferragud i de Diego, Ángela Ferrando i Ramada, Lorenzo Ferrer i Agudo, Ljubica Gajevic, Álvaro Gallego i Borrás, Javier García i Sánchez, Júlia García i Vilar, Amparo Garrigues i Martínez, María Victoria Garrigues i Martínez, Ignasi Gay i Quinzá, Amparo Gómez i Belloch, Encarna Gómez i Belloch, Francisco Javier Gómez i Navarro, Nieves González i García, Blanca González i Navarro, Alejandro Gracia i Rodríguez,

Giuseppe Grezzi, Martina Grezzi i Ruano, Francisca María Hipólito i Bonet, Gorka Insausti i Marina, Vicente Jarque i Valentín, Sefa Jorge i Jorge, Ana Juan i Nicolás, Cristina Lagarde i Cabllero, Manuel Latorre i Gorrea, Núria Latorre i Gorrea, Alberto Lázaro i Alcaide, Mayra Florencia Belén Lescano i Tomé, Elena Lozano i Núñez, Núria Machí i Llanes, Yasmine Nicol Malvarez i Lescano, Sara Mansanet i Royo, Marina Marín i Latorre, Sebastián Marín i Martínez, Carmen Marín i Peiró, Marina Marín i Peiró, Julio Martín i Perdomo, Cristina Ana Martínez i Fernández, Carles Martínez i Pérez, Jordi Martínez i Ventura, Juan Mateo i Miquel, Noelia Matias i Beltrán, Arian Mehta, Luis Miguel Méndez i Chávez, Carlos Florencio

Mendoza i González, Emilio José Molina i Copete, Rafael Molina i Mira, María del Mar Molina i Navarro, Jorge Mompó i Boscá, Isabel Monzó i Albert, José María Moreno i Castelló, Joaquim Morera i Català, Raúl Mota i López, Juani Moya i Montañez, Marc Mullor i Franco, Manuel Muñoz i Ferrer, Raquel Navarro i Campos, Charo Navarro i Molina, María del Mar Navarro i Molina, Patricia Nicolás i González, Mª Dolores Nieves i Losa, María Ángeles Nieves i Losa, Santiago Noguera i Palanca, Cristina Oliva i Nieves, David Oliver i Huerta, Gonzalo Ortega i Castillo, Alfons Enric Ortí i Marí, Encarna Ortín i Gómez, David Pajarón i Navarro, Marina Pallardo i Matías, Carles Palmi i Minuesa, Irene Paredero i Pérez, José Peiró

i Gálmes, José Peiró i Juan, Isabel Peiró i Orozco, Marcela Peiró i Orozco, José Luis Peralta i López, Noelia Pérez i González, Ezequiel Perez-Fuster i Herrera, Rocío Perona i Moya, Juan Carlos Perona i Rubio, Jorge Prieto i Ramón, Juan José Prósper i Gómez, Juan Bautista Prósper i Lis, Carla Prósper i Soriano, Raúl Puerta i Lorenzo, Alejandro Quintero i Taberner, Carlos Ramírez i Chiner, Carla Ramiro i Matías, Pau Ramiro i Matías, José Roca i Ferriol, José Vicente Ros i Gamón, Mariola Rua i Sierra, Jonatan Ruiz i López, Sales Salazar i Martínez, César Sanchís i Romero, Joan Bautista Sellés i Botella, Fernando Serrano i Pérez, Enrique Sinisterra i Morte, Leopoldo Soria i Villegas, Mª José Soriano i Gasent, María Pilar

Soriano i Rodríguez, Andrés Ten i Navalón, Carolina Tormo i Monzó, Verónica Tormo i Monzó, Fernando Vela i Vela, Joan Vidal i Guerola, Adelin Vidal i Vogt, Juan Manuel Viega i Correa, Jorge Viega i Nieves, Paula Viega i Nieves, Javier Vilalta i Ibáñez, Carolina Vilaplana i Verdú, María Villaverde i García, Alba Vivó i Martínez, Daniel Vogt.

DIRECTIVA

➔ **Presidència**

Raúl Mota i López
i Fernando Serrano i Pérez

➔ **Secretaria**

Cristina Oliva i Nieves

➔ **Tresoreria**

César Bonmatí i Ayala

➔ **Loteries**

Mamen Asensio i Vañó

Vicepresidències

➔ **Àrea d'activitats**

Marina Marín i Peiró

➔ **Àrea d'infantils i cadets**

Carmen Marín i Peiró

➔ **Àrea d'innovació**

Gorka Insausti i Marina

➔ **Àrea de protocol**

Carolina Tormo i Monzó
i Cristina Martínez i Fernández

➔ **Àrea de casal**

Lola Nieves i Losa
i Marcela Peiró i Orozco

➔ **Àrea de cultura**

María Victoria Garrigues i Martínez

➔ **Equipo tècnic de falles**

Carlos F. Mendoza González
Sebastián Marín i Martínez
Joanba Sellés i Botella

Visita a Turísia per part de la comissió

Art i cultura

Himne de la comissió Borrull Socors

MIGUEL V. SARRIÓN LÓPEZ

Lletra

MESTRE JOSÉ ESTEVE ALBELDA

Música

RAFA VIZCAÍNO

Adaptació

Com la flor del jesmil
[Como la flor del jazmín]
que en pura blancor
[que en pura blancura]
diu, València es un jardí,
[dice, València es un jardín,]
¡València es lo millor!
[València es lo mejor!]
Es il·lusió molt cabal
[Es ilusión muy caudal]
de comissió tan fallera
[de comisión tan fallera]
tan sansera i formal (Bis)
[tan entera y formal]
el ser sempre la primera.
[ser siempre la primera.]

En germanor i al·legria
[En hermandad y alegría]
fá falla que és admirá
[hace falla que es admirada]
i com sempre en harmonia
[y como siempre en armonía]
un any mes está plantá
[un año más está plantá]
está plantá... está plantá
[está plantá... está plantá]
Entre estámpits de carcases
[Entre estampidos de carcacas]
traques, música i foc,
[tracas, música y fuego,]
Sant Chusep dona les gracies
[San José da las gracias]
a València i Comissió.
[a València y comisión.]

¡Comissió!
 [¡Comisión!]
 dels carrers Borrull Socós
 [de las calles Borrull Socors]
 ¡Comissió!
 [¡Comisión!]
 dels carrers Borrull Socós
 [de las calles Borrull Socors]
 Festa valenciana
 [Fiesta valenciana]
 festa nacional
 [fiesta nacional]
 festa de les falles
 [fiesta de las fallas]
 festa immortal
 [fiesta immortal]

Himne Crític de Turíscia

(VERSÍO ALTERNATIVA I IRÒNICA)

Per ofrenar noves glòries al sol,
venen turistes sense cap control.
Les platges plenes, el poble ofegat,
de bous al carrer, ja n'han abusat.

El nostre mar, abans tan clar,
ara és piscina de plàstic i bar.
Paelles mixtes i sangria a sacs,
el Mediterrani crida: «Ja n'hi ha prou, xics!»

Visca la terra, però amb seny i amor,
que no ens facen un parc d'atraccions!
Més llogarets, menys rascacels,
volem cuidar la nostra gent!

El sol i l'arena són el reclam,
però a quin preu perdem el nostre encant?
Urbanitzacions on hi havia camps,
el món rural plora els seus somnis grans.

travelview / Shutterstock.com

Així cridem, amb força i pas ferm,
volem cultura, no sols un infern.
Que el nostre poble alci el cap valent,
i torni a ser un lloc viu i coherent.

Visca la terra, però amb seny i amor,
que no ens facen un parc d'atraccions!
Més llogarets, menys rascacels,
volem cuidar la nostra gent!

Himne Comunitat Valenciana

Per ofrenar noves glòries a Espanya
tots a una veu, germans, vingau.
Ja en el taller i en el camp remoregen
cànctics d'amor, himnes de pau!

Pas a la regió
que avança en marxa triomfal!

Per a tu la vega envia
la riquesa que atresora
i és la veu de l'aigua cànctics d'alegria
acordats al ritme de guitarra mora.

Paladins de l'art t'ofrenen
ses victòries gegantines;
i als teus peus, Sultana, tos jardins estenen
un tapís de murta i de roses fines.

Brinden fruites daurades
els paradisos de les riberes;
pengen les arracades
baix les arcades de les palmeres.

Sona la veu amada
i en potentíssim, vibrant ressò,
notes de nostra albada
canten les glòries de la regió.

Valencians en peu alcem-se.
Que la nostra veu
la llum salute d'un sol novell!

Per a ofrenar noves glòries a Espanya
tots a una veu, germans, vingau.
Ja en el taller i en el camp remoregen
càntics d'amor, himnes de pau!

Flamege en l'aire nostra Senyera!

Glòria a la Pàtria!
Visca València!
Visca! Visca! Visca!

Cavallets de Borrull

ESCRIT: SEBAS MARÍN

DIRIGIT: VICKY GARRIGUES

Sinopsi

Temps del postTurisme, la ciutat està baix de la dependència de les indústries turístiques.

Les festes i tradicions es mantenen gràcies a les aportacions econòmiques d'estes empreses, però a quin preu.

Els cavallets del corpus i el col·lectiu faller sobreviu com a única manifestació cultural, fent actuacions per a turistes que impunement poden gaudir i ocupar càrrecs honorífics en les comissions falleres. Tot està en venda per la promoció de la festa. La vida quotidiana gira al voltant del turisme.

Per salvar i superar esta situació farà falta un element màgic que les xiquetes, tota la vida, han fet servir per jugar i divertir-se.

Repartiment

Cavallet01: Lorenzo

Cavallet02: Manolo

Cavallet03: Pilu

Cavallet04: Noelia

Cavallet05: Vicent

Cavallet06: Sebas

Cavallet07: César

Cavallet08: Pepo

Fallera01: Cristina

Fallera02: Marinita

Fallera03: Mara

Jutge: Jonnathan

Vestuari

Marcela, Amparo i Nuria

Cavallets amb un cavall de cartró i vestits de morets (veure cavallets del corpus) i les falleres i fallers amb la seua indumentària que vestiran per a la cercavila.

Escena01

Llum: Escenari fosc

Música: dansaCavallets.mp4

Llum: Escenari icreixent

Sona la música i comença la dansa dels 8 cavalls. Al finalitzar es col·loquen en semicercle obert cap al públic.

Llum: escenari complet

Cavallet01: Bona vesprada cavallets com aneu?

Cavallet02: Bona vesprada a tots i a totes, voldràs dir?

Cavallet01: Comencem prompte amb la inclusió, he dit cavallets en general, no voldràs que diga cavallets i cavalletes? No seria turísticament correcte!

Cavallet03: (*parlant amb el cavallet04*) Ha dit turísticament correcte?

Cavallet04: Ho ha dit! Este moret és un pedant, un bafaner, un botifler, un bufanúvols, un cregut, un entonat, un envanit, un esnob, un estirat, un divo... ni que fóra rigor de festes!

Cavallet01: I ara vosaltres que voleu? Que no sabeu que el turisme és la major aportació al Producte Interior Brut de la Comunitat Valenciana? I sense Turisme no estariem ací?

Cavallet05: Molt ben dit moret, és el PIBrut més alt, més encara que el de les falles!

Cavallet06: (*amb cara de sorpresa*) Què és el PiBrut?

Cavallet02: El PiBrut és el producte interior brut o producte intern brut és la suma de tots i, de totes, els i les béns i serveis finals produïts i produïdes, en un espai econòmic durant un període determinat,

normalment un any. Sol utilitzar-se per mesurar el creixement econòmic.

Cavallet06: Una vegada que hem dansat, ja es podem marxar? Perquè a mi tanta palabreria em fa mal de panxa, que us enrolleu més que una Junta de falla!

Cavallet01: Espereu que ens han conñratat també per eixir en les fotos, coses de la nova tendència turística.

Cavallet02: Millor dit que ens han contractat per les fotos i, de pas ens deixen actuar. Esta gent no aprecia la cultura i les tradicions, no-més volen el record instantani i, a per altra fita en el seu passaport turístic.

Cavallet05: Però recorda que el Turisme és (*el talla Cavallet02*)

Cavallet02: Sí, el puto PiBrut eixe, que ens condiciona la vida!!

Cavallet05: Efectivament per poder viure tal com ho fem ara, hem de suportar estes coses.

Cavallet07: Docs jo em negue!!

La Dansa o ball dels Cavallets o morets, és una dansa antiga, típica valenciana, tradicional en la festivitat del Corpus. Algunes fonts situen l'orige d'este ball en l'any 1615. I ara, per quatre fotos hem d'estar ací? (*se'n va*)

Cavallet01: Però no us adoneu que la visibilitat que ens donen els turistes, mireu-los que bonics en les seues càmeres, és bo per la dansa dels turistets?

Cavallet03: (*parlant amb el cavallet04*) Ha dit dansa dels turistets?

Cavallet04: Sí, és el que ha dit... tanta turistificació se l'ha pujat al cap!

Cavallet08: Jo també m'en vaig, jo he vingut ací a representar l'antiga lluita entre uns genets turcs i altres cristians i per tant li confereix un caràcter històric i religiós digne de respecte. I de respecte, els turistes no tenen res. *(se'n va)*

Cavallet02: Ni els turistes, ni les turistes el tenen.

Cavallet05: Veus com el turisme és bo, fins i tot la paraula és inclusiva, podem gastar turista per al femení i per al masculí!

Cavallet06: *(mirant al Cavallet04)* Jo sí que sé que és una paraula inclusiva!

Cavallet05: Molt bé moret, molt bé! *(amb sorna)*

Cavallet03: *(parlant amb el cavallet04)* Si se'n van estos dos, nosaltres també podem, no?

Cavallet04: Jo em quede, que crec que al final hi ha canapés!

Cavallet03: *(parlant amb el cavallet04)* I on estan els turistes?

Cavallet02: Estaran amb les falleres, que eixa gent des de que van canviar Sant Josep al tercer dilluns de març el turisme ha fagocitat la festa.

Cavallet06: *(mirant al Cavallet02)* Nosaltres encara mantenim la dignitat, veritat moret?

Cavallet01: Sí moret sí, nosaltres ens fem fotos amb els turistes però encara ens deixen ballar, els vuit cavallets encara ballem vestits de moros, amb la indumentària que representa als turcs o àrabs del sèquit dels Reis d'Orient.

Cavallet02: Ahí tens raó perquè les falles han perdut la identitat, la turistificació ha canviat les falles,

la plantà s'ha convertit en un festival de borratxera, a l'Ofrena poden anar turistes per quatre xavos i, de la cremà millor no parlar!!

Llum: Escenari fosc

Escena 02

LLum: escenari complet

Entren les falleres xarrant i els turistes estan en un balcó amb les càmeres (rotllo zoo)

Fallera01: Sempre em toca a mi eixir la primera.

Fallera02: No et queixes que a mi ahir em va tocar el típic turista pesat que es fa el selfie apegats a la cara.

Fallera03: Tu tampoc et queixes que bona propina et va donar!

Fallera01: Va calleu ja que ja estan amb els vídeos i després publiquen les nostres converses.

Fallera02: Hahaha, recordes quan van gravar als presidents decidint qui pagava els pastissos de la cremà? Ningú volia pagar-los i li va tocar a l'artista fer un bizum.

Fallera03: Eixe no va ser el vídeo que van penjar a les xarxes traduït a l'alemà; dia un president; «no pagar pastissos»

Música: Zahlen Sie nicht für Kuchen.mp4

Fallera01: Sí, i contestava l'altre president «la plantà és de l'artista
Música: Die Kochbanane gehört dem Künstler.mp4

Fallera02: No s'enteia res però era graciós veure als presidents parlar en alemà

LLum: centellejos de flaix

Música: so de càmeres disparant.mp4

Les falleres tanquen els ulls amb molèsties i van passant per les càmeres mentres continuem xerrant.

Fallera03: No recordava jo tant de turista des de la presentació d'aquella Fallera Major que va resultar que era un home, recordes?

Fallera01: Des de que la representació Major poden ser turistes s'ha perdut la Presentació, ara és només una sessió fotogràfica.

Fallera02: Que abans que era?

Fallera03: No dona, la presentació era un apropòsit que parlava de la temàtica de la falla de l'exercici amb alguna picada d'ullet als gustos de la Fallera Major.

Fallera02: Jo no puc més, ens fan fotos fins i tot al bany, tot està permès!

Fallera03: Imagina els artistes fallers, encara estan pitjor. Cada dia han de repetir els ninots perquè els deixen destrossats de tant de flash

Fallera01: I la Cort!! M'han contat que hi ha un touroperador que inclou pujar a casa de les components de la Cort i veure com es canvien de roba.

Fallera02: Ja vaig veure les fotos publicades en una web neozelandesa o per allí, la pobre xica possant en tanga amb els colors de la senyera!

Entren els cavallets en tropell

Cavallet02: Bona vesprada falleres, encara esteu amb les fotos?

Fallera01: Mira, com no s'acaba el carrete!!

Cavallet01: La cavalleria ha vingut al rescat!

Fallera03: Al rescat? Tu parla molt que et destinaran a la Ruta a cavall per la ciutat fallera

Fallera02: Calla que la ruta és de l'Associació d'estudis Fallers i m'han dit que el tema és soporífic.

Cavallet03: (*parlant amb el cavallet04*) Ha dit soporífic?

Cavallet04: Sí, és el que ha dit... voldria dir soporífer, però és en anglés. Ara qualsevol paraula en anglés es bona.

Fallera03: Ja està el moret setciències. Ahí us quedau amb les càmeres, totes per a vosaltres! (*se'n va*)

Cavallet05: No te'n vages fallereta que les fotos amb tu son més boniques

Cavallet06: (*amb cara de sorpresa*) Estàs intentant lligar?

Fallera02: Ni el somies moret, que és la meua parella

Cavallet05: Mare meua un cavall enamorat d'una fallera. Això on s'ha vist?

Fallera02: I una fallera enamorada d'un cavall?

Cavallet02: Això és més normal i, sinó que li pregunten a la Fallera Major de Borrull Socors
Llum: Escenari fosc

Escena 03

LLum: escenari complet

En escena Falleres 01 i 02 i Cavallets 01 i 02, sense turistes

Fallera01: La veritat que és un descans quan els turistes se'n van a sopar

Cavallet02: Per dinar i sopar si respecten els seus horais, a les 17 de la vesprada ja estan sopant els «guirufos».

Fallera02: On vages fes el que veges, diu el refranyer. Però es veu que és només per a algunes coses.

Cavallet02: Clar la força dels diners fa que els restaurant adapten els horaris i ja no queden restaurant que estiguen oberts després de les vuit de la vesprada.

Fallera01: Horari turista. Abans existia l'horari faller...

Cavallet02: Sí, jo recorde d'actes que començaven dues hores tard i no passava res.

Fallera01: Doncs ara horari turístic, puntual ben estructurat

Cavallet01: Jo preferia el horari faller.

Cavallet02: Clar, tu sempre arribes tard!!

Fallera02: A mi el canvi d'horari no em fa mal, però lo de menjar tots els dies paella, que no saben menjar altra cosa? Que tenim l'arròs al forn, amb fesols i naps, no sé més varietat!

Cavallet01: Jo recorde quan anaven a Mallorca que portaven la caixa redona amb l'ensaimada eixa. I ara, la dins de la caixa redona se'n porten les paelles. A que sabrà això quan arriben al seu país?

Fallera01: I que em digueu dels pisos turístics?

Cavallet02: Fa uns anys encara estaven no més pel centre, però ara...!!!

Cavallet01: Quina barbaritat!!

Fallera02: Però sempre ens quedarà el Pi Brut eixe!!

Cavallet01: jajajajaj això on estiga un bon piu...

Fallera01: Que es lleve...

Cavallet01: (*tallant-la*) Ja està bé!!

Fallera02: Però no hi havia una Fallera Major enamorada d'un cavall?

Fallera01: Sí, una de Borrull Socors

Cavallet01: I això, ara per què?

Cavallet02: A mi m'encanta l'amor!. Per què no fem algo en honor de la Fallera i el cavall!

Fallera01: El cavall és un animal que des de sempre ha sabut inspirar somnis i llegendes en la imaginació de quasi totes...

Cavallet01: (*tallant-la*)... les cultures!

Fallera02: Home, tots recordem alguna història on un cavall és també protagonista com ser mitològic; Pegaso o els centaures

Cavallet02: O com a fidel company d'algun heroi; Rocinante o Babieca

Fallera01: No oblidem que existeix el turisme eqüestre...

Cavallet01: No voldràs que li regalem un cavall a la Fallera Major?

Fallera02: O als presidents?

Fallera01: Algú cagalló de cavall sí li regalaria a algun president del govern.

Cavallet02: Eh, tranquil, que ací estem per pensar que fem per l'amor d'una fallera i un cavall, no per fer manifestacions.

Cavallet01: Això dic jo, que un poquet de turismofòbia estic veient per ací.

Fallera02: Sí, ja sabem que el turisme és una de les principals activitats econòmiques a nivell mundial.

Cavallet01: De fet és la principal activitat d'oci. Però existeixen avantatges i desavantatges del turisme a tindre en compte.

Cavallet02: Para, para, que si voleu saber més la falla Borrull Socors plantarà una falla del turisme i segur que en el llibret solten eixos rotllos.

Fallera02: Sí, deixa't de rotllos i anem a l' Hipòdrom d'Ascot
LLum: Escenari fosc

Escena 04

LLum: directa a l'escala
En escena es prepara l'escenari de l'hipòdrom

Cavallet02: Quina mania de fer les coses en anglès. Ascot? No podien fer la carrera en València.

Fallera01: Clar, com la Formula u, muntarem una carrera de cavalls per carrer Colon.

Cavallet02: No estaria mal i, així llevem el carril bici.

Fallera01: Ja el veig, i Grezzi de genet. O millor d'Amazona.

Cavallet02: No saps que hi ha una carrera de cavalls mítica per la platja de pinedo? Les corregudes de joies.

Fallera01: Calla, una carrera i no va la Fallera Major a donar l'eixida?

Cavallet02: És en agost i està declarada com a Festa d'Interés Turístic Provincial.

Fallera01: Voldràs comparar tu la platja de Pinedo amb Ascot, la cita per a la reialesa anglesa i per als més de 300.000 aficionats que omplien l'hipòdrom durant els cinc dies que dura el Royal Ascot?. Un lloc de llegenda en el calendari de carreres de cavalls, propietat de la família reial britànica
LLum: escenari complet.

Hipòdrom d'Ascot (Gran Bretanya)
Realment és una barrera d'obstacles mòbils amb una

bandera roja i altra blanca.

*Música: base reggae, [*tube.com/watch?v=bORFh4eRocd*](https://www.you-</i></p>
</div>
<div data-bbox=)*

Fallera02:

Estar soltera està de moda per això ella no s'enamora (x3).

Cavallet01:

Tenia amigues, moltes amigues i millor estar sense lligues (x3).

Fallera01:

El que més l'agrada és el seu treball i es va enamorar del seu cavall (x3).

Cavallet02:

El pare que té molts diners ha dit que cavalls o festers (x3)

Tots quatre: Sense cavalls se li van trencar tots els cors però va triar Fallera Major, de Borrull Socors (x3)

Música: https://www.youtube.com/watch?v=D_FZYAOZ1wY

Jutge: Senyores, per favor!

Que s'han pensat? Deixent-nos de sensibleries i un poc

de respecte, que estem

en el millor dels escenaris,

el més selecte i de la gran classe

social. Per favor, tant cavallets com falleres esteu supeditats

al turisme. I teniu que superar-lo.

Fallera02: Molt bé senyor jutge però ara és l'hora de presentar als cavalls de la Gran carrera d'Ascot Que me Dona.

Cavallet02: Voldràs dir Ascot-Mercadona.

Fallera02: Això volia dir.

Cavallet02: I no és una carrera, és un Gran Premi, un concurs. La fallera està enamorada d'un cavall de salts, no de carreres.

Jutge: Això salta a la vista. Siga de carreres o de salts, l'amor d'una fallera al seu cavall és l'única esperança per poder eixir tren-

car esta turisticació que ara ens inunda.

Fallera02: I si el cavall és de salts, què fem en Ascot?

Cavallet02: Mira, com patrocina Mercadona ha volgut donar-li un punt elitista per tindre un turisme més selectiu.

Fallera02: Ah, per això, han dit que havien de portar un dress code molt tradicional i estricta, i els assistents poden ser rebutjats si no ho compleixen.

Jutge: Normal, és com si anares a la presentació de la Fallera Major en xandal. En cada ocasió s'ha de vestir com toca. Mira'm a mi!... (llibertat).

Fallera01: (agafa les pameles i li dona una pamela a l'altra fallera) Mare meua la pamela esta no queda molt bé amb el vestit del segle XVIII que m'han fet.

Cavallet01: No sé perquè ens obliguen a nosaltres a vestir d'etiqueta (li dona un ascot a l'altre cavallet) si he vist algun convidats (mirant al públic amb visera en els ulls), que tela!!

Fallera02: Això me l'he de ficar jo?

Cavallet02: Ficate'l i calla (possant-se ell l'ascot) i anem a fer les presentacions d'una vegada.

Jutge: La dificultat dels participants serà vencer els obstacles. Podran botar la barrera per arribar al altre costat?

Fallera02: En primer lloc, preparat per saltar tots els obstacles!

Música: sona la campana (en mig de l'escenari)

Jutge: Però un moment per favor,

que haurem de presentar a la Jet Set d'Ascot, en primer lloc tenim el plaer de comptar amb lord Ignasi Gay i la duquessa de Blanco.

Ignasi Gay: Quina barbaritat, quanta gent important. Mar Barbosa (*infantil*).

Jutge: Per l'altre costat de l'hipòdrom, del gran Royal Ascot els ducs d'Arcís, Manel Muñoz i Sefa Jorge. Que tal? Benvingudes!

Sefa: Moltes gràcies, no ens podíem perdre la gran carrera.

Manel: Jo he vingut a veure el glamour.

Jutge: Molt bé, moltes gràcies.

Per l'altre costat, anem a rebre a la família reial danesa al complet, La regina María Pilar Cons-tancio i el rei Luis Miguel Méndez amb els prínceps Beltrán i Mateo Gálvez.

Luis Miguel: La reina i jo...

Pilar: El que el rei volia dir és que estem encantats d'estar ací.

Beltrán i Mateo: Sí, sí.

Jutge: Gràcies família. Continuem amb els convidats els comtes de Puerta-Viega, Raúl i Paula que llueixen tratge del segle XVIII. Per quin cavall apostaran?

Raul: Pel guanyador, evidentment

Jutge: Per l'altra porta es deixa veure, altre personatge il·lustre. Josevi Llongueras Ros porta un tratge de seda salvatge... però amb ell no parlarem. Ara és el moment de rebre les infantes reials Lucía Ramiro i Malena Blanco, amb dos vestits preciosos. També ha volgut estar hui en Ascot la família reial de Suècia, les filles del rei Carlos XVI Gustavo, Cristina Oliva i Nieves

Gonzalez.

Nieves: Vi kan inte prata.

Cristina: La meua germana diu que no podem parlar.

Jutge: Jo entenc perfectament el suec. I de Suècia anem ara a Noruega Miss Carla Prósper i Mister Ade Vidal, descendent directes de la reina Sonia de Noruega. Majestats! Esteban III de Moldavia estarà representat en aquesta cita tan glamurosa per les seues filles Candela i Blanca Esteban. I continuant amb els títols nobiliaris, les baronies il·lustres, Mara Blanco i Rocio Perona, acompanyades pel marquès abogaaaado Bonmatí

Mara: La fila 3, on està?

César: Perdona però nosaltres anirem en primera fila, per favor

Jutge: Clar que sí marquès, no vos mereixeu menys... No sé si sabeu que per damunt de ducat o príncipat estan els «Grandes d'Espanya». Gran d'Espanya és aquella persona que té el grau màxim de la noblesa espanyola. En l'actualitat hi ha 417 títols nobiliaris que ostenten aquesta dignitat. Ens acompanyen hui ací l'excel·lentíssimes Carolina Tormo i Álex Quintero, que ocuparan el centre de la grada d'este meravellós hipòdrom d'Ascot. A veure Carolina que li pareix la carrera.

Carolina: A mi no me lies.

Jutge: Excel·lentíssimes paraules!! Una vegada tenim tots els convidats ja podem passar a la competició.

Fallera01: Des de la fàbrica dels sommis i portant la joia de la falla, el nostre president secretari. **Jutge:**

Primer participant en esta carrera especial d'Ascot Mercadona. Serà capaç el president secretari d'arribar a l'altre costat de la tanca? A veure... (*parlar de Fernando*).

Fallera02: Per l'altre costat, apareix el president, president, president, portant la banda de la comissió

Jutge: Una comissió amb dos presidències tindran més fàcil superar les adversitats. Serà capaç de superar-la. A veure...assembleas de presidències, juntes, presentacions, contractar la carpa, fer el llibret, la falla, tindre cervesa fresca... moltíssimes coses, massa adversitats cal superar. (*llibertat*)

Música: li falta un tobogan instrumental <https://www.youtube.com/watch?v=o2lNmG8la1Y>

En mig de la cançó es coloca un tobogan per passar l'obstacle i, Cavallet01 i cavallet02 es lleven el cavall i es tiren pel tobogan.

Jutge, cavallet 01, 02, 03, 04 i 05, falleres 01, 02 i 03:

1. Dins d'un país, una illa dins d'eixa illa al final
2. Una Fallera major enamorat el cavall
3. És un amor ple d'obstacles més que turistes hi ha
4. ella treballa molt dur el somni es fa realitat
5. és una banda molt guapa en una falla normal
6. normal tirant a rarita son experimentals
7. a ella li agrada la falla a ella l'agrada el cavall
8. només li falta una cosa per ser Fallera Major

Jutge: Que li falta?

9. Li falta un tobogan

Un tobogan, li falta un tobogan
que vaja algú i li'l posse
que està passant-ho mal

10. Un tobogan, li falta un tobogan

Un tobogan, a la fallera
cavalls li donen la felicitat.

Veu en off: Fins ací la presentació
a concurs.

*Puja per l'escala Verònica i a peu d'es-
cala els president li entreguen les flors,
la col·loquen al mig. Després li fan
entrega de la banda i joia.*

La Ruta I+E: l'avantguarda fallera en 12 parades

SEBAS MARÍN

Faller vellvingut a Borrull-Socors, membre d'I+E i veí del Botànic

Quan la innovació s'uneix amb la tradició, naix la **Ruta I+E**, un recorregut que redefineix el concepte de la festa fallera des d'una perspectiva contemporània i experimental. Aquesta iniciativa, impulsada per la **Federació de Falles Innovadores i Experimentals**, ofereix al públic l'oportunitat de descobrir dotze comissions que han decidit anar més enllà de les convencions, apostant per la creativitat i la crítica com a motors del seu discurs artístic.

Un recorregut per les comissions innovadores

Les comissions que formen part de la **Ruta I+E** són **Falla Borrull - Socors**, **Falla Misser Rabasa - Poeta Maragall**, **Falla Castielfabib - Marqués de Sant Joan**, **Falla Plaça de l'Arbre**,

Falla Peña El Mocador de Sagunt, **Falla Universitat Vella - Plaça del Patriarca**, **Falla Jesús Morante i Borràs - Caminot** (La Punta), **Falla Plaça de Jesús**, **Falla Lepant - Guillem de Castro**, **Falla Mestre Belver - Mariano Ribera**, **Falla Dr. J.J. Dómine - Port** i **Falla Sant Vicent de Paül - Diputada Clara Campoamor**.

Cada una d'aquestes falles és un testimoni viu de l'avantguarda artística i un exemple d'innovació dins del món faller. Amb dissenys sorprenents i originals, aquestes creacions integren missatges crítics que inviten a la reflexió sobre temes socials, mediambientals i culturals. A més, utilitzen tècniques experimentals i materials sostenibles, destacant un fort compromís amb la sostenibilitat i marcant una nova forma d'entendre la festa.

Una experiència col·lectiva i participativa

Un dels punts més destacats de la **Ruta I+E** és el caràcter col·laboratiu de les comissions que hi participen. Els casals ofereixen visites guiades, xerrades, tallers i activitats obertes a tothom, convertint cada parada en un espai viu on la reflexió i el diàleg són protagonistes.

Per a fer l'experiència encara més especial, les persones que completen tota la **Ruta I+E** rebran un premi exclusiu dels patrocinadors, a més d'una làmina única de l'artista urbà **David de Limón**, reconegut per les seues icòniques figures amb màscares de ninot. Aquesta recompensa no només celebra l'esforç i la curiositat dels participants, sinó que també posa en valor l'art contemporani vinculat a la festa fallera.

Un futur que mira cap a l'avantguarda

La Ruta I+E és, en essència, un far dins del panorama faller, una porta oberta a la innovació i un espai que impulsa la creativitat sense límits. Una invitació a explorar noves formes d'expressió, a desafiar les normes establertes i a redescobrir la festa com un espai de transformació cultural.

Cada any, aquest projecte ens recorda que les Falles són molt més que una tradició. Són un reflex del nostre temps, un crit d'inconformisme i, sobretot, una celebració de la creativitat humana en totes les seues formes.

FALLES I+E

Les **Falles I+E** són falles innovadores i experimentals. Falles que van més enllà de les convencions estètiques, que fugen dels tòpics respectant la tradició i cultura pròpies. Falles respectuoses amb el medi ambient. Falles ecològiques.

Les Falles, enteses com a manifestació artística, troben dins del grup de **Falles I+E** la seua màxima expressió en desenvolupar falles diferents en materials, estètica i concepte. I al cap i a la fi, falles que es planten i es cremen. Som Falles, som innovació, som experimentals, som I+E... Unes falles sense etiquetes i que alguns consideren experimentals i/o innovadores. Reflexions amb nosaltres? Experimentes amb les falles?

El que plantem són falles, sense adjectius, sense etiquetes. Som falla crítica, sàtira. Som conceptuals, filosòfiques, artístiques, experimentals, innovadores. Som falles en matèries o formes diferents.

- ➔ fallesie.net
- ➔ rutaie.net

Proposta d'una escapada ben fallera

Pla d'activitats

Kevin Hodgson Photography / Shutterstock.com

Diumenge 23 de febrer

07.15 h. Macrodespertà infantil

07.30 h. Macrodespertà

09.00 h. Esmorzar

11.00 h. Fer falla

14.30 h. Dinar al casal

18.00 h. Anem a la Crida

Dissabte 01 de març

12.00 h. Concurs de paelles

16.30 h. Tardeo BS

Diumenge 02 de març

11.00 h. Fer falla

Dissabte 08 de març

21.00 h. Sopar ofertit
per la Fallera Major

23.59 h. The Basement

Diumenge 09 de març

13.00 h. Dinar dels ABS

18.30 h. Correfoc

Divendres 14 de març

Plantà de la falla infantil

17.30 h. Berenar infantil

21.00 h. Sopar de Plantà
de la falla infantil

Dissabte 15 de març

Plantà de la falla gran

11.30 h. Esmorzar infantil

14.30 h. Dinar

18.00 h. Xocolatà

21.00 h. Sopar de la plantà
al paradur

Diumenge 16 de març

- 09.00 h.** Esmorzar
- 11.00 h.** Campionat de jocs de taula
- 14.30 h.** Dinar
- 16.00 h.** Areplegà del premis falla infantil
- 18.00 h.** Tardeo FBS
- 21.00 h.** Sopar
- 23.59 h.** The Basement FBS

Dilluns 17 de març

- 08.00 h.** Arreplegà del premis falla gran
- 09.30 h.** Esmorçar
- 11.00 h.** Cata de vermut
- 14.30 h.** Dinar
- 18.00 h.** Escape room a la carpa
- 21.00 h.** Sopar
- 22.30 h.** Bingo musical II edició
- 23.59 h.** The Basement

Dimarts 18 de març

- 09.00 h.** Esmorçar
- 11.00 h.** Taller de maquillatge de fallera
- 14.30 h.** Dinar
- 16.00 h.** Ofrena
- Tardeo FBS
- 21.00 h.** Sopar de VICIO
- 23.59 h.** The Basement FBS

Divendres 19 de març

- 09.00 h.** Esmorçar
- 11.00 h.** Cercavila
- 13.00 h.** Missa de Sant Josep
- 14.00 h.** Aperitius Sant Josep
- 15.00 h.** Dinar
- 18.00 h.** Comèdia a la carpa
- 20.00 h.** Cremà de la Falla infantil
- 21.00 h.** Sopar
- 22.00 h.** Cremà de la Falla gran

(*) La comissió infantil disposa d'un menú gratuït per a dinar, berenar i sopar, durant tota la setmana fallera. La comissió major hi hauran d'apuntar-se amb antelació i abonar 10€ per dinar i/o sopar.

(**) No hem trobat la traducció per a la tendència del «tardeo» i per no inventar-nos la paraula anglosaxona afternooneo...

(***) Els esmorzars seran populars i cal apuntar-se la vesprada anterior (5€), malgrat que alguna vicepresidència ens vulga convidar.

Les amitats que ens acompanyen a dinar o a sopar algun dia esporàdicament, deuran fer-se càrrec de les despeses de taula (beguda, aperitiu, café) o, abonar-lo les persones falleres que conviden, per 5€.

Heu d'estar pendents a les nostres xarxes socials per conèixer les modificacions, si n'hi haguera, perquè vos informarem al minut.

Este programa és susceptible de canvis per motius d'organització.

On deixar-te els diners

Allen.G / Shutterstock.com

Guia de comerços

EduFoto / Shutterstock.com

On menjar (i beure)

Café La Placita

Plaça Sant Sebastià
46008 València
697 819 712
Instagram: @cafelaplacita

Peixos i Mariscos Germans Perona

Bétera C/Calvario 97 Baix
618 151 634 (Isabel Perona)
València Mercat de Russafa 1.2.3.4
689 045 521 (Pepe Perona)

Carpe Diem Bar Cafeteria

C/ Dr. Peset Cervera 22
46008 València.
Instagram:
@carpediem.bar.cafeteria

La Forcola Ristorante – Pizzeria

C/ Borrull, 29
46008 València
963 155 909
www.laforcola.com

Cafeteria Restaurant Transits

C/ Trànsits 1
46002 València
685 130 414

Catering LaBienPagá

C/ Lepanto, 26
46008 València
619 147 986
catering.labienpaga@gmail.com

Fruites i verdures Olmos

G. Via Ferran el catòlic, 34
963 917 475
Carrer quart, 60
963 916 118

Riu Rau Cafeteria i Càtering

Gran Via Ferran el Catòlic, 70
46008 València
Tlf. 962 058 684
Mòbil: 653 555 458

Carns selectes Navarro

Mercat de Rojas Clemente
639 225 856 - 963 916 756
facebook.com/selectasnavarro/

Juliana restaurant bar

963 381 368
www.julianarestaurante.com

Arròs La Fallera

Com moure's

Transportes

La Paz Levante, S.L.

963 661 396
lapaz@transporteslapaz.com
www.transporteslapaz.com

On comprar

El Paki del Barri Mini Super

C/ Borrull 23
963 381 082

Flors Lliso

C/Quart, 80
46008 València
Tlf.: 963 911 983

Consum

The background features a dark blue sky filled with colorful fireworks in shades of blue, purple, and pink. In the foreground, there are large, stylized flames in shades of orange and yellow. A white rectangular frame is centered in the upper half of the image, containing the main text.

QUÈ BO
ASSABORIR
EL MILLOR DE
les Falles!

La teua tenda Consum
a G.V. Ferràn el Catòlic, 52-54
963 916 414
www.consum.es

The Consum logo, consisting of the word "consum" in a lowercase, italicized, sans-serif font, set within a white circular border on an orange background.

consum

Llibreria Soriano

Xàtiva, 15
 46002 València
 Tlf.: 963 510 378
 Fax: 963 518 525
 Magatzem i oficines
 Juan de Garay, 48
 46017 València
 963 579 861 - Fax: 963 170 053
 administracion@libreriasoriano.com
 www.libreriasoriano.com

On ficar-se ben guapi

Cotolinos

Calcetins fets a Espanya
 www.cotolinos.es
 650 659 973
 Itamora Peluqueras
 Av. Primado Reig, 109 baix
 46020 València
 961 145 007
 @itamorapeluqueras
 itamorapeluqueras@gmail.com

Espolín Amparo Gómez

Tlf. 963 919 819
 Cirilo Amorós, 9 València
 www.espolin.es

cuidar

les nostres tradicions
ens posa en peu.

 **caixa
popular**

Cuidem les persones.

I si ja no vols ser turista i passar a ser veïnat

Artesanias Llobe s.l.

Carrer Doctor Olòriz 15
963 494 138
artesanias@llobe.es
artesaniasllobe@ono.com

Monfort & Bonell

Assessoria Laboral i Fiscal, bufet
d'advocats i consultoria d'empreses
Av. De l'Oest 26-51 46001
www.monfortybonell.com

DC diseño y creación

617 793 848

Diseñarte

Mare de Déu de Montiel 41 B
46980 Paterna (València)
963 692 811
www.disearte.net
Instagram: @disenarte_

EcoGes Solar

C/ Lepanto, 37 baix
46008 València
960 047 371

S. Valenciana de Maderas, S.L.U.

Oficines i magatzem
Camí de la Punta a la Mar, 57
46024 València
Tlf. 963 679 829
Fax. 963 679 934
info@valencianamader.com
www.sociedadvalencianademaderas.es

Intecas de gas

963 922 875
C/ Lepant, 43 baix 46008
València
intecas@gasbutano.net
www.intecasdegas.com

Inselac 201, S.L.L.

Instal·lacions elèctriques
C/ Felipe Vives de Cañanas, 15
46011 València
Tlf: 963 551 938 / 616 435 059

Bernés Artes Gráficas

C/ Número nou, 3
46470 Albal, València
Tlf.: 961 220 021

PMC

Equipament integral per l'oficina
C/ Montcabrer, núm 5B
Tlf: 961 985 588
Fax: 961 514 966
pmcvalencia@pmcgrup.com
www.pmcgrup.com

Caixa Popular

caixapopular.es

**falla
borrull
-socors**

falla
borrull
-socors

Per a conèixer l'essència del lloc

Experiències sorprenents

Amb fotografies suggeridores, els llocs imprescindibles i tota la informació.

Organitzar el viatge perfecte

Eines per a planificar la visita i itineraris per a preparar el viatge ideal.

Més enllà de rutes trillades

Els nostres autors revelen els secrets locals que faran un viatge únic.

Cobertura especial

- Activitats a l'aire lliure
- Mapa de carreteres
- Observació de fauna salvatge
- Cultura fallera

El nostre compromís

Els autors de Borrull-Socors visiten els llocs sobre els quals escriuen en cada edició i mai accepten regals a canvi de ressenyes favorables: ho expliquen tal com ho veuen.

“Mentre la ciutat es vesteix de festa, en una espècie de falla que lluïx un fals glamur turístic en lloc de les tradicions i les nostres senyes d'identitat, sorgeixen preguntes profundes sobre què queda realment de València en aquesta versió empaquetada per vendre”

SEBAS MARÍN

Gaudeix ací de la web de Borrull-Socors a la recerca de consells, informació i apunta't a la falla